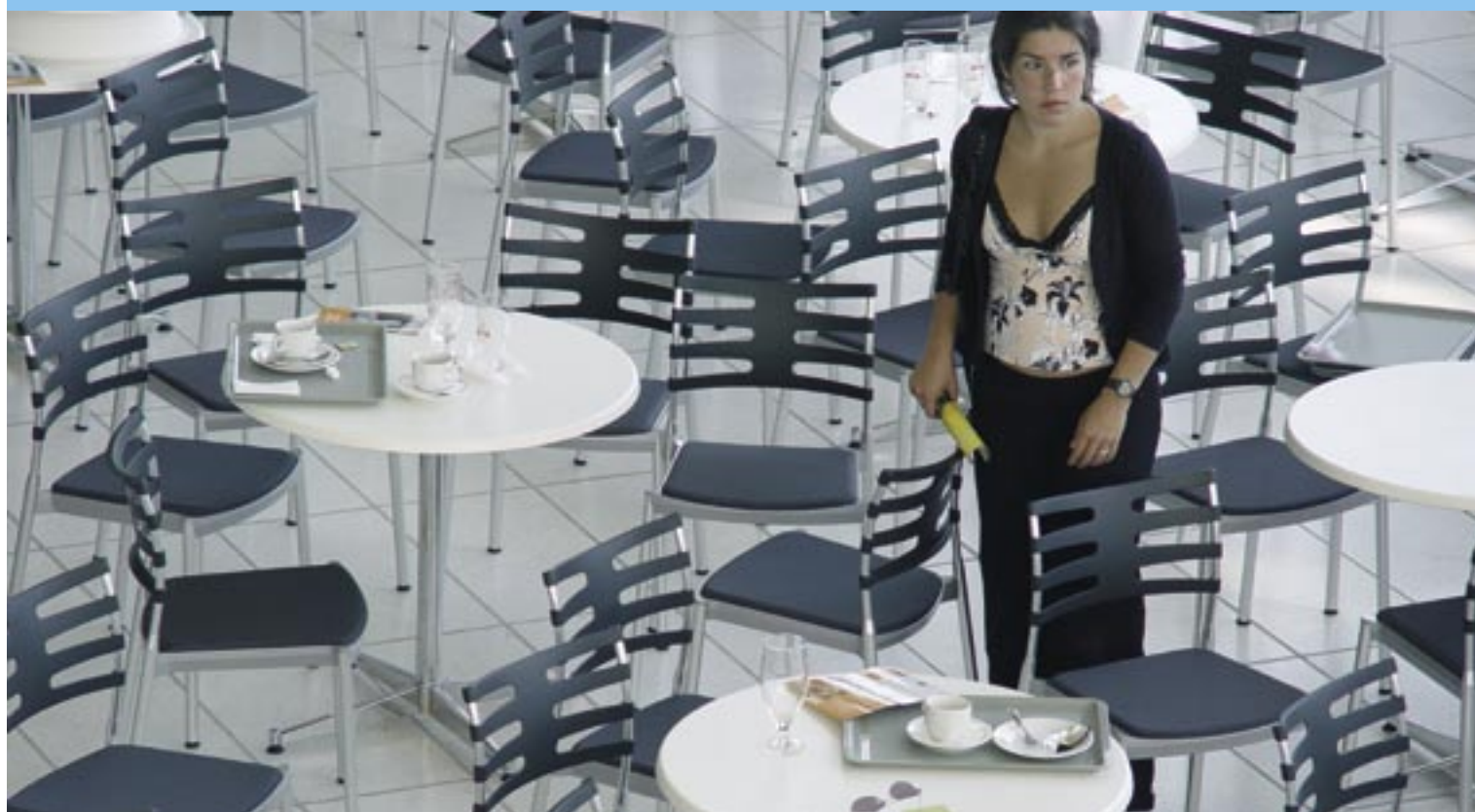

DF Revy

Dansk webarkivering	4
Integrerede brugerrettigheder	6
Sømløse brugerrettigheder	8
Udlicitering af bibliotekssystemet – hvorfor nu det?	9
Kommunikation erstatter transport	10
Danmarks Forskningsbiblioteksforenings 28. årsmøde	13
Studietur til Oxford	17
Google Scholar – det globale e-bibliotek?	18
E-kompendier på HBÅ – erfaringer efter det første år i drift	20
Hvordan håndteres e-tidsskrifter?	24

Danmarks Forskningsbiblioteksforening – DF Revy 28. årgang nr. 5, maj 2005

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
Handelshøjskolens Bibliotek
Fuglesangs Allé 4
8210 Århus V
Tlf. 8948 6523
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Adrian Price
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2116
ap@kvl.dk

Anne Cathrine Trumpy
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2147
act@kvl.dk

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
Tlf. 9635 9360
bl@aub.aau.dk

Abonnement

Årsabonnement for ikke medlemmer 390 DKK
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til:
DFs sekretariat

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C
Tlf. 8946 2207
Fax 8946 2220
df@statsbiblioteket.dk

Deadlines

	Udkommer
DF Revy nr. 6, 17. august	26. - 30. september
DF Revy nr. 7, 28 september	01. - 04. november
DF Revy nr. 8, 26 oktober	05. - 09. december

Manuskripter kan overføres elektronisk som fil til
redaktionens e-mail eller afleveres på diskette (Word)

Annoncer

1/1 side: 3300 kr.
1/2 side: 1860 kr.
2-sidet indstik, 4 farver: 3.300 kr.

Priserne er excl. moms, foto-, layout- og reproarbejde.

Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503

4 Dansk webarkivering

Af Lennart Björneborn

6 Integrerede brugerrettigheder (Anmeldelse)

Af Niels-Henrik Gylstorff

8 Sømløse brugerrettigheder

Af Lotte Duwe Nielsen

9 Udlicitering af bibliotekssystemet – hvorfor nu det?

Af Arne Bak-Sørensen

10 Kommunikation erstatter transport (Anmeldelse)

Af Mette Stockmarr

12 Kort nyt

13 Danmarks Forskningsbiblioteksforenings 28. årsmøde

16 Friske læsebrevskribenter søges

17 Studietur til Oxford

18 Google Scholar – det globale e-bibliotek?

Af Peter Søndergaard

20 E-kompendier på HBÅ – erfaringer efter det første år i drift

Af Lone Jensen og Kirsten Pedersen

24 Hvordan håndteres e-tidsskrifter?

Af Connie Kjærgaard (SDUB), Heidi Bjerremann Mikkelsen (H.Lundbeck A/S),
Birgit Pedersen (AU) og Helle Lauridsen (SB)

Fra Redaktionen

DFs årsmøde i september nærmer sig, selv om sommeren næppe er begyndt. Midtersiderne i dette nr. indeholder derfor både indbydelse, program, indkaldelse til generalforsamling og indkaldelse af kandidater til bestyrelsesvalget – alt sammen lige til at tage ud af bladet og have med til mødet i Vingstedcentret. Nemt og praktisk.

Den ny pligtafleveringslov, som træder i kraft d. 1. 7. 2005, er blevet udvidet til også at omfatte internettet. Derved sikres at den danske del af internettet bevares for eftertiden - både som dokumentation og som budskab, til forskning og til underholdning. Afleveringspligten er altså ikke længere begrænset til bogtrykkerne, men gældende for alle fremstil-

lere af færdige publikationer, og dermed også websider. Nettet er således blevet ”godkendt”, som en naturlig del af vor tids kultur og kulturarv og anses for bevaringsværdig. Erfaringerne fra projekt Netarkivet.dk, skal danne basis for høstning af de danske websider til arkivet. Undersøgelser har vist, at halvdelen af nettets websider er mindre end 100 dage gamle og at kun 20 % også vil være tilgængelige om et år. Så forhåbentlig har man fremtidssikret lovteksten med en bred og fleksibel formulering.

Google fortsætter med stormskridt mod det globale e-bibliotek. Google Scholar tilbyder specifikt søgning af og i videnskabelig litteratur, inklusive peer-reviewed artikler, pre-prints og afhandlinger, abstrakte og tekniske

rapporter. Deres samarbejde med 4 meget store udenlandske universitetsbiblioteker vækker stof til eftertanke og vil næppe gå spurløst hen over den danske biblioteksverden.

Er der noget at sige til, at vi i vores fag fokuserer mere og mere på kompetence, efteruddannelse, kommunikation og nye servicetilbud til vores brugere? Alle forventer optimal service og leverance – både som bruger og som ansat. Jobbet i dag er ikke det samme, som i morgen. Det er hektisk, det er udfordrende, det er spændende at skulle levere ”varen” for såvel forsker, som studerende og låneren fra gaden – og essentielt, at vi har de bedste værktøjer til formålet.

GOD SOMMERFERIE

Dansk webarkivering

– en "afspejling af den menneskelige tilværelse i det moderne samfund" og nutidens bidrag til den danske kulturarv

Af Lennart Björneborn

Vi kan i dag se bevarede eksemplarer af de første trykte bøger for over 500 år siden. Vi kan også se, hvordan de første aviser og de første videnskabelige tidsskrifter så ud. Vi kan ydermere høre de første radioprogrammer og se de første tv-udsendelser. Men vi kan i dag ikke se, hvordan de første websider så ud for kun godt 10 år siden. De er nemlig desværre ikke blevet indsamlet og bevaret for eftertiden.

Lennart Björneborn
Institut for Informationsstudier
Danmarks Biblioteksskole
lb@db.dk

Danmarks Biblioteksskole arrangerede den 24. februar i år en temadag om "Dansk webarkivering - indsamling og bevaring af digital kulturarv". Temadagen var aktualiseret af den nye pligtafleveringslov, der træder i kraft 1. juli i år og som lægger op til, at Danmark nu får et nationalt webarkiv, der indsamler og bevarer danske websider for eftertiden.

Jeg vil her give nogle ganske korte indtryk fra temadagen. Overheads og dias fra alle oplæggene kan hentes på temadagens hjemmeside¹.

Temadagen startede med, at Niels Ole Finnemann, leder af Center for Internetforskning², Århus Universitet, redegjorde for, hvordan internettet bidrager til vores kulturarv. Ifølge Finnemann giver internettet "den mest omfattende, alsidige og dækkende afspejling af den menneskelige tilværelse i de moderne samfund" og udgør derfor "et af nutidens originale bidrag til det danske og andre moderne samfunds kulturarv". I denne forbindelse kan nævnes, at P1 på Danmarks Radio sidste år sendte et radioprogram om 'Webhøstning af den digitale kulturarv', hvor bl.a. Niels Ole Finnemann blev interviewet. Lydfilen med radioprogrammet er tilgængelig på DRs hjemmeside³.

I mit eget indlæg på temadagen beskrev jeg, hvordan de fleste websider fra WWWs barndom i starten af 1990'erne desværre er gået tabt, fordi de ikke er blevet arkiveret, som nævnt ovenfor. Men heldigvis har det amerikansk-baserede private initiativ, Internet Archive, indsamlet over 30 milliarder websider på verdensplan siden 1996, inkl. mange danske websider. Via deres Wayback Machine⁴ kan man nemt indtaste webadresser på de sider fra webbens 'oldtid', man gerne vil se. I mit indlæg gav jeg nogle eksempler fra mit eget nyligt afsluttede ph.d.-projekt om linkstrukturer på

WWW⁵, hvor jeg bl.a. kunne bruge Internet Archive som et web-'arkæologisk' redskab til at genfinde 'gamle' websider og links.

På temadagen deltog også Allan Arvidson fra Kungliga Biblioteket i Stockholm, der står for det svenske Kulturarv3-projekt⁶, der siden 1996 har indsamlet millioner af svenske websider. Arvidson beklagede, at der desværre kun er ganske få brugere af det svenske webarkiv, da der kun er adgang til det fra publikumsskinner på selve KB i Stockholm. Adgangsbe- grænsningerne skyldes hensyn til de potentielt følsomme personoplysninger, der kan være på arkiverede websider.

Harald von Hielmcrone fra Statsbiblioteket og Birgit Nordmark Henriksen fra det Kongelige Bibliotek fortalte om den nye pligtafleveringslov og hvad den kan betyde for, hvordan webarkivering gennemføres i Danmark. Statsbiblioteket og Det Kongelige Bibliotek opbygger sammen det danske webarkiv på baggrund af erfaringer fra pilotprojektet netarkivet.dk⁷.

Der skal indsamles materiale til det nye webarkiv på tre forskellige måder:

- 1) Tværsnitshøstning, der 4 gange årligt indsamler materiale i bredden fra alle de ca. 200.000 registrerede websteder, der er aktive i dk-domænet samt identificerede 'danica'-sider uden for dette domæne.
- 2) Selektiv høstning, der mere dybtgående og fuldstændigt indsamler fra ca. 80 udvalgte websteder, som fx folketinget, politiske partier, landsdækkende aviser og tv-stationer.

- 3) Begivenhedshøstning, der indsamler webmateriale både i bredden og dybden fra et par særlige begivenheder hvert år, som fx kommunevalg, folketingsvalg, EU-afstemning, OL eller et kongeligt bryllup.

Birgit Nordmark Henriksen omtalte de tekniske udfordringer, der ligger i at langtids-sikre og tilgængeliggøre de indsamlede digitale materialer, så man også langt ud i fremtiden vil kunne fremvise materialernes oprindelige organisering, grafiske layout, hypertextfunktionalitet, osv.

Danmark udveksler på dette område erfaringer med Internet Archive samt en række lande, heriblandt USA (Library of Congress), Australien, Frankrig og de nordiske lande, i et internationalt samarbejde, International Internet Preservation Consortium⁸.

Birgit Nordmark Henriksen har i april 2005 skrevet en artikel, der giver et meget godt overblik over webarkivering⁹ internationalt og i Danmark.

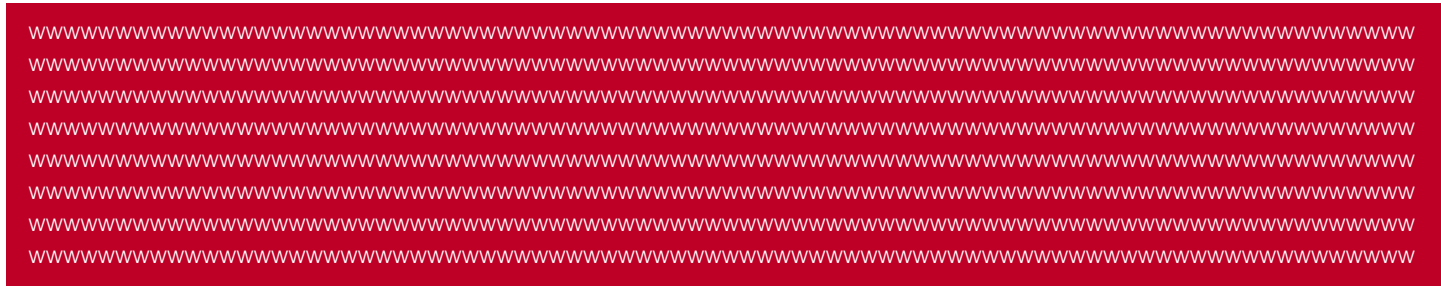
Pligtafleveringsloven

Med den ny pligtafleveringslov, der som nævnt træder i kraft 1. juli i år, bliver det webarkivets opgave at lokalisere og indsamle danske webmaterialer. I den forbindelse er det vigtigt, at webstederne (herunder også forskningsbibliotekerne og de højere læreanstalter) placerer og tilgængeliggør deres offentliggjorte webdokumenter tilpas nær på 'overfladen' af deres websteder, så webarkivets crawlere kan nå disse dokumenter via interne links på webstedet.

WORLD WIDE WEB

www://den mest omfattende, alsidige og dækkende afspejling af den menneskelige tilværelse i de moderne samfund.

Niels Ole Finnemann

Potentielt følsomme personoplysninger på arkiverede websider giver problemer med adgang til det danske webarkiv, ligesom det er tilfældet i Sverige, som nævnt ovenfor. Krav fra Datatilsynet gør, at kun forskere med godkendte forskningsprojekter kan få adgang til arkivet. Interessant nok kunne Hielmcrone oplyse, at de nuværende almindelige søgemaskiner faktisk ikke opfylder Datatilsynets krav om beskyttelse af potentielt følsomme personoplysninger på websider. Eksempler på dette kunne ifølge Hielmcrone være websider, hvor personer hænger en eksklusiv ud, eller en SM-forening, der lægger deres medlemsliste ud på webben, selv om ikke alle medlemmer nødvendigvis ønsker dette.

Alt andet lige er ovenstående eksempler – sammen med alle de millioner af andre websider, der vil blive arkiveret fremover – en ”*afspejling af den menneskelige tilværelse i det moderne samfund*” med Finnemanns ord. Så fremtidens web-’arkæologer’ kan sikkert bruge webarkiverne til at grave sig frem til nok så alsidige og interessante detaljer om nutidens levevis og normer!

NOTER

- 1 www.db.dk/kon/temadag/f2005/danskwebarkiv.htm
- 2 www.cfi.imv.au.dk
- 3 www.dr.dk/p1/sommer2004/kulturarv.asp?action=showarticle&id=32142
- 4 www.archive.org/
- 5 www.db.dk/lb/
- 6 www.kb.se/kw3/
- 7 www.netarkivet.dk
- 8 www.netpreserve.org
- 9 <http://netarkivet.dk/website/publications/webarkivering-webarchiving.pdf>

WEB-ARKÆOLOGI

Temadagen var aktualiseret af den nye pligtafleveringslov, der træder i kraft 1. juli i år og som lægger op til, at Danmark nu får et nationalt webarkiv, der indsamler og bevarer danske websider for eftertiden.

Integrerede brugerrettigheder

– Analyse af barrierer og muligheder for integration af brugerrettigheder til folke- og forskningsbiblioteker.

Af Niels-Henrik Gylstorff

Der er for mig at se ingen tvivl om, at en ambition om lige adgang for alle til fx de videnskabelige informationer, ikke på nogen måde kan opfyldes uden mange ekstra midler. For slutbrugerbetaling er urealistisk.

Niels-Henrik Gylstorff

Overbibliotekar
Aalborg Universitetsbibliotek
nhg@aub.aau.dk

Maj-nummeret af DF-revy havde en bagside-artikel om et nyt fælles lånerkort, som nu er under indførelse i Norge. Lånerkortvirvaret er en af de mange besværligheder, som vore brugere udsættes for. Brug tre biblioteker og ha' tre lånerkort, det skal man i Århus-regionen. Men er det nu den rigtige løsning med et kort, som i Norge? Næ – efter min mening er der bare tale om at flytte problemet et andet sted hen, for brugernes kortmængde reduceres ikke af den grund. Aalborg Universitet har fx indført et chipkort, som er ID-kort, adgangskort, AUB-lånerkort for de ansatte samt også studiekort for de studerende. Et nationalt lånerkort ville bare medføre et nyt kort til vore brugere, så det vil vi nødtigt deltage i. Det er derfor et glimrende eksempel på, hvor svært det kan være at finde "rigtige" løsninger på integrerede brugerrettigheder. Og på, at når man spørger brugerne, om de gerne vil have et fælles bibliotekslånerkort, men ikke anfører mulige ulemper, sagtens kan få ja på spørgsmålet. Men hvad kan man bruge det ja til?

En lang række problematikker af tilsvarende karakter er behandlet i Integrerede brugerrettigheder - Analyse af barrierer og muligheder for integration af brugerrettigheder til folke- og forskningsbiblioteker. Integrerede brugerrettigheder med brugeren i centrum og udgangspunkt i dennes behov er en af den slags ting, hvor det vist er ganske upassende at være uenig. Jeg skal derfor pointere, at jeg grundlæggende er

enig i meget i rapporten, men ikke nødvendigvis i det hele. For det er en meget kompleks problematik, man behandler. Vejen mod målet er fyldt med masser af sten. Og der er ikke nødvendigvis kun én vej til målet – og slet ikke en lige vej. Det er måske også derfor, at man i undertitlen nævner barrierer før muligheder. Analysen er resultatet af et ganske prisværdigt initiativ i Biblioteksnetværk Århus Amt, støttet af Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje. Nu foreligger der en fyldig analyserapport suppleret med et større bilagshefte, og det hele er underbygget af bl.a. brugerundersøgelser og en ganske vel besøgt konference afholdt i januar måned i år. Jeg kan varmt anbefale at lade sig inspirere og reflektere med udgangspunkt i rapporten, som nok tager sit udgangspunkt i det regionale, men som også dækker det nationale. Analysen er opbygget tematisk, med det fysiske bibliotek, adgang til informationer, adgang til bibliotekerne, mulighed for vejledning og endelig tre scenarier for fremtiden.

Jeg skal i det følgende forholde mig konkret og lidt problematiserende til et par af de ting, der berøres i rapporten. En af rapportens implicite forudsætninger er, at en bruger er en bruger og et bibliotek er et bibliotek. Men i min optik er det en unuanceret og forsimplet betragtning. Der er tale om et meget bredt spektrum af forskellige brugere, i niveau og i faglig kontekst, selv om de i deres daglige brug tilsyneladende ikke gør forskel på bibliote-

kerne. Man berører ikke et muligt behov for segmentering af brugerne for netop at kunne optimere deres forskellige behov. Anerkendelse af segmentiel forskellighed mellem brugerne taler for en forskellighed i bibliotekerne. I dag er der stor variation i bibliotekerne, på trods af at vi alle samles under én og samme betegnelse. Jeg mangler en diskussion af, om bibliotekerne skal være en supermarkeds-kæde (informationsfötex'er er baseret på selvbetjening) eller en sammenslutning af specialbutikker med faglig viden suppleret af fælles online-handel. Som leder af et universitetsbibliotek med et klart ejerforhold og en ejerdefineret opgaveportefølje er min opfattelse det sidste.

Den meget brede og generelle tilgang er nok rapportens største svaghed. Mange af de muligheder, der skitseres, er vanskeligt gennemførlige i praksis. Ikke nødvendigvis lokalt, fx i en region, hvor man kan finde en løsning, der passer til de givne behov og muligheder, men umulige, hvis man formulerer dem som generelle mål. Et eksempel er det fysiske bibliotek, hvor brugerne forudsættes at kunne vælge studieplads frit. Behovet for studiepladser er stort, og en række uddannelsesinstitutioner, fx universiteter, stiller sådanne pladser til rådighed for sine egne brugere. Pladserne vil også kunne opfylde et behov hos andre brugere, men man er generelt ikke indstillet på, at pladserne bruges af andre. På Handelshøjskolen Bibliotek i København har skolens egne

Jeg mangler en diskussion af, om bibliotekerne skal være en supermarkeds-kæde (informationsfötex'er er baseret på selvbetjening) eller en sammenslutning af specialbutikker med faglig viden suppleret af fælles online-handel.

Integrerede brugerrettigheder

Analyse af barrierer og muligheder for integration af brugerrettigheder til folke- og forskningsbiblioteker

Af Biblioteksnetværk Århus amt og Århus Kommunes Biblioteker

April 2005

Udarbejdet med støtte af Biblioteksstyrelsens
Udviklingspulje for folke- og skolebiblioteker

Læs hele rapporten:

www.aakb.dk/graphics/portal/cby/Integration_af_brugerrettigheder.pdf

studerende fx problematiseret, at studiepladser optages af andre end indskrevne studerende. På AAU er hele undervisningsformen bundet op på projektarbejde, som sker i grupperum ude i fagmiljøerne, og her vil man heller ikke afgive plads til andre uddannelsessøgende, eller for den sags skyld til studerende fra AAU på andre studieretninger. Og AUB har slet ingen forbindelse til disse studenterfaciliteter.

I rapporten fokuseres der på adgangen til global information. Hvad er så lige det? Her benyttes det som samlebegreb for hele den netbårne information. Forskningsbibliotekerne investerer store summer for at kunne stille forsknings- og studierelevant information til rådighed for netop deres brugere, men mange andre potentielle brugere kan ikke få adgang. Hvilken løsning er den rigtige for dem? Der er for mig at se ingen tvivl om, at en ambition om lige adgang for alle til fx de videnskabelige informationer, som forskningsbibliotekerne udbyder 24/7 og steduafhængigt til deres forskere og studerende, ikke på nogen måde kan opfyldes uden mange ekstra midler. For slutbrugerbetaling er urealistisk. Men risikoen er, at midlerne set ud fra en kost-nytte vurdering, vil vise sig at være givet dårligt ud. For de for-

søg, der har været lavet om fri adgang til den type information, har vist et skræmmende lavt forbrug. Vel enten fordi folkebibliotekernes formidling har været alt for dårlig eller fordi brugerne ikke har kunnet kapere det faglige niveau i forhold til deres eget behov og niveau.

Den teknologiske infrastruktur er også besværlig. Alle er i dag enige om at bibliotek.dk er en kanon løsning set fra brugerside, men skulle det have været lavet med alle interessenter involveret, havde vi helt sikkert været på projektstadiet endnu. Dette skal ikke opfattes som en argumentation for, at DBC og BS bag lukkede døre kan løse alle problemer for bibliotekerne, men i netop denne sag var det en succes. Men en væsentlig baggrund for at det blev en succes var, at der var frie midler til rådighed. Midler, der ikke skulle tages ud af almindelige driftsbudgetter efter omprioritering af andre opgaver. I forhold til udviklingen af en fælles og standardiseret udvikling af den teknologiske infrastruktur er den finansieringsform problematisk, for når man investerer i fællesskab, vil man også have indflydelse. Lige nu er der faktisk to konkurrerende infrastrukturaktiviteter i gang i Danmark, centreret hhv. om

DEFF og om DBC – og med BS som involveret aktør begge steder.

Dette er blot konkrete eksempler på hvor komplicerede forhold, der skal findes gode og fornuftige løsninger indenfor. Nu skal man ikke fortvivle over det, men tage det som en udfordring. Og som jeg indledte, er integrerede brugerrettigheder en målsætning, som alle principielt kan stå inde for. Som nævnt synes jeg, at det er et godt arbejde, der foreligger. Analysen lever fuldt ud op til sit grundlæggende formål: At danne grundlag for strategiske drøftelser i Biblioteksnetværk Århus Amt og på landsplan. De strategiske diskussioner vil nok ske i to sammenhænge, dels indenfor det regionale samarbejde (primært i de store uddannelsesbyer) og dels nationalt. De regionale diskussioner bliver nok lettest; her er der tale om færre aktører og mere definerede fælles brugere, hvis behov kan løses bi- eller trilateral, og der er tæt forbindelse mellem beslutning og finansiering. Men når talen bliver om det nationale, er antallet af aktører voldsomt forøget, og den indre modstandskraft derfor sværere at overvinde. Det bliver spændende at følge og deltage i den proces.

Lige nu er der faktisk to konkurrerende infrastrukturaktiviteter i gang i Danmark, centreret hhv. om DEFF og om DBC – og med BS som involveret aktør begge steder.

Sømløse brugerrettigheder – på tværs af folke- og forskningsbiblioteker

Analyse af barrierer og muligheder for integration af brugerrettigheder til folke- og forskningsbiblioteker i Århus Amt er et projekt, der er støttet af Biblioteksstyrelsens udviklingspulje i 2004 under indsatsområdet: Etablering af beslutningsgrundlag for strategiske indsatser i bibliotekssektoren.

På vegne af projektgruppen: Lotte Duwe Nielsen

Formålet er at belyse, hvordan brugerne gives mest uhindret og gennemsigtig adgang til bibliotekernes medier og tjenester. Det kunne f.eks. være noget med fælles lånerkort, fælles adgangskoder og pinkoder, lige adgang til faciliteter og vejledning samt lån og aflevering på tværs af bibliotekerne. Brugernes muligheder for hurtigt og let at kunne overskue bibliotekernes services er også vigtig.

Udfordringen har været at producere en strategisk analyse, som hverken er forskning eller konkrete løsningsforslag. Analysen skal danne grundlag for strategiske drøftelser for bibliotekslederne i Biblioteksnetværk Århus Amt og forhåbentlig på landsplan. Rapporten kan også læses som et problemkatalog, som kan bruges som udviklingsværktøj for bibliotekerne.

Biblioteksnetværk Århus Amt¹ (BÅA) er organisationen bag analysen. BÅA består af de største folke- og forskningsbiblioteker i Århus Amt: Handelshøjskolens Bibliotek Århus, Randersegnens Biblioteker, Silkeborg Bibliotek, Statsbiblioteket, Århus Tekniske Bibliotek og Århus Kommunes Biblioteker. Processen i projektgruppen har været meget spændende. Der er en repræsentant fra hvert bibliotek og en god blanding af bibliotekarere med daglig kontakt med brugere og konsulenter og mellemledere. Projektgruppen bestod af:

Karin Lund

Randersegnens Biblioteker
karin.lund@randersbib.dk

Thomas Kolborg

Silkeborg Bibliotek
tk@silkeborg.bib.dk

Trine Nedergaard Jensen

Århus Tekniske Bibliotek
TNJ@atb.dk

Lone Knakkegaard

Statsbiblioteket
lk@statsbiblioteket.dk

Birgitte Sønderkær

Handelshøjskolens Bibliotek
Århus, bis@asb.dk

Stine Hansen

Århus Kommunes Biblioteker, (forfatter)

Lotte Duwe Nielsen

Århus Kommunes Biblioteker, (forfatter)
ldn@aakb.bib.dk

Knud Schulz

ledelsesansvarlig for projektet.
Århus Kommunes Biblioteker
ksc@bib.aarhus.dk

I starten var vi mildt sagt tøvende overfor, hvordan vi skulle gribe projektet an, så vi har lært en masse om fokusgruppemøder og analysemetoder, udover at vi helt konkret er blevet klogere på service og brugeradgange på tværs af bibliotekerne. I januar indbød vi i samarbejde med Danmarks Forskningsbiblioteksforening og Danmarks Biblioteksforening til debat om analysens foreløbige resultater ved en konference i ARoS – Århus Kunstmuseum. Knap 100 personer på tværs af bibliotekssektoren deltog i konferencen og kvalificerede med kritik og nye ideer. Perspektiverne fra konferencen blev indarbejdet i den endelige rapport, som er publiceret på projektets hjemmeside¹. Her kan man også se oplæg fra konference og der er link til diverse artikler om sømløse brugerrettigheder.

Projektet har demonstreret, at der er potentiale i samarbejde på tværs af folke- og forskningsbibliotekerne og at vi kan lære en masse af hinanden. Et fælles rationale for de deltagende folke- og forskningsbiblioteker i BÅA er "Uddannelse og læring". Samfundet har behov for at styrke uddannelserne i Danmark – statistikkerne viser, at de unge i Danmark får mindre uddannelse, end deres forældre og bedsteforældre. Vi håber, at bibliotekerne vil satse på at udvikle netværk og samarbejde til gavn for uddannelse i bred forstand for vores fælles brugere.

Biblioteksnetværk Århus Amt arbejder videre med analysens resultater og vi har flere ideer til at styrke samarbejdet på tværs. Blandt andet er der indsendt ansøgning til Biblioteksstyrelsens overbygningspulje om støtte til projektmodning af et læringsprojekt i Studenterhus Århus i forlængelse af analysen.

¹ www.aakb.dk/sw1954.asp

Udlicitering af bibliotekssystemet – hvorfor nu det?

Af Arne Bak-Sørensen

Naturligvis er økonomien også vigtig. Vi havde oprindeligt forestillet os, at man ville kunne spare relativt store summer, men vore analyser viste i første omgang, at der stort set var tale om "break even".

Arne Bak-Sørensen
Udviklingschef
DVJB
abs@kvl.dk

Igennem nogen tid havde tankerne om en udlicitering af bibliotekssystemet på DVJB rumlet. Den direkte anledning var en nedskæring af antal årsværk på ca. 25% over årene 2002 og 2003. I en sådan situation var det naturligt at overveje, om man kunne undgå eller formindske nogle af de eksisterende arbejdsopgaver.

På DVJB gennemgik vi derfor flere områder – og et af dem vi fandt det forsvarligt at udlicitere, var driften af bibliotekssystemet – i dette tilfælde Aleph.

Der var imidlertid andre bevæggrunde end førnævnte. Ikke mindst den omstændighed, at DVJB i mange år kun har haft én Aleph-systemadministrator, var medvirkende til beslutningen.

Ganske vist er vores systemadministrator meget driftssikker, men DVJB stod svagt i (tænkte) situationer med jobskift, ulykke, langvarig sygdom eller efteruddannelse. Dette problem kunne naturligvis have været angrebet ved at uddanne flere systemadministratorer – men under indtryk af personalereduktionerne fandt vi ikke den vej farbar.

Vi undersøgte muligheden for udlicitering hos flere forskellige udbydere, herunder et par biblioteker – og der er næppe tvivl om, at flere var relevante.

Vi endte dog med at lave aftale med systemudbyderen, altså Fujitsu. Dette valg var bestemt ikke dikteret af økonomien, men snarere af overvejelser om kompetence, sikkerhed og fordelene ved kun at have én leverandør.

Desuden havde vi talt med Fujitsus indtil da største kunde på dette område. Her var der stor begejstring – og på det nærmeste ingen problemer overhovedet.

Naturligvis er økonomien også vigtig. Vi havde oprindeligt forestillet os, at man ville kunne spare relativt store summer, men vore analyser viste i første omgang, at der stort set var tale om "break even". Nu kan sådanne analyser være behæftet med nogen usikkerhed – hvad koster fx en passende server om et par år?

Vi prøvede derfor at anvende det værktøj, som beskrives i Modeller for konsolidering af forskningsbibliotekernes bibliotekssystemer¹, (afleveret af IBM til FC i november 2004) uden at nå en nærmere afklaring.

Men efter lidt forhandling frem og tilbage samt nyvurdering af nogle præmisser, nåede vi frem til, at det også økonomisk er fordelagtigt. Det kan dog ikke skjules, at denne beregning stadig er behæftet med nogen usikkerhed, bl.a. fordi vi tidligere aldrig har opgjort hvor megen tid, der er blevet brugt på de enkelte opgaver.

En anden bekymring – der formentlig er en del af grunden til, at udlicitering p.t. ikke er så populær, som tidligere – er risikoen for tab af kompetencer. Vi har under hele processen været os denne risiko bevidst, men mener gennem aftalen at have sikret os, at vi fortsat selv kan udføre en del opgaver, hvis vi måtte ønske det. Modsat kan vi også lade Fujitsu gøre det, hvis vi finder det mest fordelagtigt i den konkrete situation.

Endelig var der også det IT-sikkerhedsmæssige aspekt at tage hensyn til. Efter Rigsrevisionens gennemgang af universiteternes IT-sikkerhed (eller snarere mangel på samme), er der på KVL kommet fokus på dette aspekt. Vi havde derfor kontrakten til gennemsyn hos den stadig relativt nyansatte IT-sikkerhedskordinator, og slap naturligvis heller ikke her for bemærkninger, som der derefter blev taget højde for. Også den juridiske vurdering førte til enkelte ændringer i kontraktforslaget.

Herefter var der ikke meget at betænke sig på – og kontrakten blev underskrevet den 7. marts i år. P.t. arbejdes der hårdt i vort lille projektteam med den praktiske udførelse – og efter planen overgår vi til den udliciterede drift primo juni.

Tilbage står så blot at håbe på, at vi ikke har overset alt for meget. Denne overvejelse fordi der faktisk er flere forhold at tage sig i agt for, end jeg i begyndelsen antog. Går det helt galt, er der naturligvis mulighed for, at vi kan finde en anden partner eller gå tilbage til selv at drive systemet. Men det tror vi naturligvis ikke bliver nødvendigt. Faktisk regner vi med, at projektet forløber stort set uden problemer – og vi glæder os til ikke at skulle tænke på at holde denne applikation kørende. Bl.a. derfor løber vores kontrakt i en årrække.

¹ www.deflink.dk/nyheder/nyheder2.asp?id=1539

Når vi har været i gang et stykke tid, besvarer vi naturligvis gerne evt. spørgsmål fra andre, der måtte have tilsvarende overvejelser.

Kommunikation erstatter transport

Den digitale revolution i danske forskningsbiblioteker 1980 - 2005

Festskrift til Karl Krarup

Redigeret af Erland Kolding Nielsen, Niels Christian Nielsen & Steen Bille Larsen

Af Mette Stockmarr

Lad mig starte denne anmeldelse med at konstatere, at for mig, der har været med hele vejen og lidt til, har det ind imellem været en ren fornøjelse at læse dette digre værk på 774 sider!

Mette Stockmarr

Tidligere Overbibliotekar v/DNLB

Foto: Rigmor Mydtskov

Festskrifter er sjældent festlige og festskriftet til Karl Krarup er da heller ingen undtagelse fra denne regel. Det er langt, lixtallet er højt, og der er langt mellem de muntre sætninger. Det vil ikke være muligt, uden at denne anmeldelse bliver alt for lang, at omtale enhver af de 37 artikler, festskriftet rummer – det beder jeg både forfatterne og læserne undskylde på forhånd.

Redaktørerne skriver i deres forord, "*at sigte(t) har været at få så mange sider af it-udviklingen belyst, som muligt.*" Og det må siges at være lykkedes til overmål.

Tre indvendinger må jeg dog indledningsvist komme med:

1. Ordet "revolution" brugt om forskningsbibliotekernes udvikling de seneste 25 år er nok at tage munden for fuld. Revolutionære har vi ikke været. Hvorfor så store ord? Evolution har der været tale om, hvor forskningsbibliotekerne med god økonomisk hjælp og politisk forståelse greb chancen for at forcere en udvikling, der allerede havde været i gang i mange år. Men skidt – det er blot mit naturlige stemmeleje, der ikke kan klare så store ord.
2. "*Sigtet med denne bog er netop at beskrive og dokumentere den it-historiske udvikling, ...*" skriver redaktørerne i pressemeddelelsen ved festskriftets udgivelse. Til dette må siges – og her vil jeg tillade mig at citere fra Jens Thorhages artikel, note 1: "*Det er ikke den fulde historie, der berettes, men et subjektivt udpluk, der lægger vægt på at fortælle en historie, som dog er baseret på kilder.*" Jeg er helt enig med Jens Thorhage. Redaktørerne har nødvendigvis foretaget et subjektivt udpluk af personer og bedt dem fortælle DERES historie, dog baseret på kilder.

3. En af de på disse områder mest vidende personer, nemlig Karl Krarup selv, mangler ifølge sagens natur på forfatterlisten. Det kunne have været herligt at følge hans spidse pen og høre hans version af forskningsbibliotekernes it-historie. Men det kan vi måske få ved en anden lejlighed. Måske skulle DF have bedt Karl Krarup om selv at anmelde dette festskrift?

Når dette er sagt står der stadig tilbage at rose KB og SB for at have foranlediget dette festskrift udgivet.

Bogen er opdelt i fire afsnit: Den Digitale Revolution, Revolutionens Redskaber, Revolutionens Institutioner og Revolutionens Indhold efterfulgt af én række oversigter.

I afsnittet **Den digitale Revolution** giver en række nøglepersoner et overblik over baggrunden for udviklingen på forskningsbibliotekerne og især Erland Kolding Nielsens og Niels Marks artikel er god at læse. De kommer rigtig godt rundt om emnet og har i al væsentlighed efter min vurdering ramt plet med deres beskrivelse.

Ligeledes er Annette Winkel Schwarz artikel en sjov historie om DTVs rolle som l'enfant terrible, og den forandringsproces, der har medført nye opgaver på DTV – på trods af modstand fra alle sider.

Søren Clausen minder os om, at ministeriers og politikeres positive tilgang og markante hjælp var en nødvendig forudsætning for forskningsbibliotekernes succesfulde udvikling.

Revolutionens Redskaber fortæller om de elementer, der skulle være på plads for at udviklingen kunne accelerere og lidt om de barrierer, der skulle forceres for at komme videre.

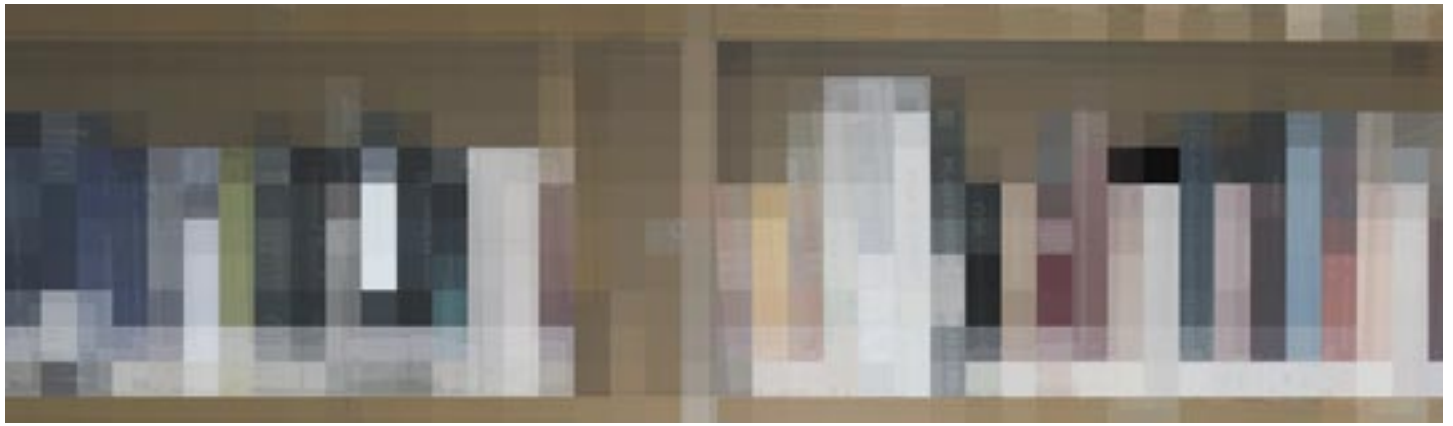
Kirsten Wanecks grundige og meget læseværdige artikel om Den Digitale Nationalbibliografi suppleres herligt af Niels Senius Clausens beskrivelse af stemninger og holdninger hos medarbejdere og arbejdet med at skabe så megen tryghed, som det nu var muligt under den udvikling, som var i gang, og hvor frygten for tabte arbejdspladser blev stimuleret af de mange rapporter, redegørelser og scenarier, der blev kastet i hovedet på os alle.

OPAC'ens historie set fra flere bibliotekers side beskrives, ligesom oprindelsen til DEF og DanBib indgår som væsentlige elementer. Og naturligvis kommer vi ikke uden om Per Mogens Petersen og hans historie om FEK.

Hanne Marie Kværndrup beskriver DEF-projektets forløb 1998 - 2002, og det er stadig imponerende, hvor meget samfundet fik ud af at yde 200 mill. kr. til projektet. Læs selv!

At få DANDOK-basen til at blive til Den Danske Forskningsdatabase beskrives med beskedenhed af Birgit Pedersen uden at komme ind på hendes egen rolle som den drivende kraft bag det hele. Men her ville en "rigtig" historieskriver have sat Birgit i centrum, som den, der efter mange års ihærdigt arbejde kan se frugten af, at forskningsdatabasen endelig ser ud til at være kommet i smult vand.

Kulturnet Danmarks betydning som igangsætter af it-projekter i 1995 - 2004 er allerede gledet i baggrunden, men det er rigtigt set af redaktørerne, at bede Gitte Larsen om at beskrive tiden. Mange – også forskningsbiblioteker – fik det første skub til at komme i gang med digitale projekter for de forholdsvis få resourcer Kulturnet Danmark havde til rådighed.

Internettets udvikling, www og søgemaskiner tager Birte Christensen-Dalsgaard sig af at beskrive, og det gør hun som altid på en meget vidende og saglig måde. H.C. Andersen og Povl Riis citeres, hvem havde nu forventet det i denne bog? Hun ender med at stille spørgsmålet, om der også i fremtiden vil være garanti for, at forskning f.eks. fra eget universitet vil forblive tilgængelig? Godt spørgsmål.

At uddannelse er et helt centralt element for udviklingen og den fortsatte udvikling forekommer banalt, men måske kun fordi Danmarks Biblioteksskole har været i stand til at ændre sig selv og undervisningen i takt med it-udfordringerne. Det tætte samarbejde med forskningsbibliotekerne og lydhørheden fra skolens side har gjort, at vi ikke som i andre brancher, har haft underskud på kompetenceområdet. Beskrivelsen viser, at det har kostet mange kræfter.

Revolutionens Institutioner indledes med en åbenhjertig og meget læseværdig artikel af Steen Bille Larsen og Svend Larsen om Det hybride nationalbibliotek – nationalbiblioteks-begrebets udvikling. Den giver et godt indblik i KB's og SB's proces frem mod at komme overens om arbejdsdelingen om bl.a. pligtaflevering og den beskriver KB's udvikling fra "Ingen over og ingen ved siden af KB"-holdning til den i dag fornuftige og til dels pragmatiske rollefordeling mellem KB, SB og DBC. Artiklen kan varmt anbefales!

Jens Thorhauge beskriver Biblioteksstyrelsen fra 1997 og frem med særlig vægt på DEF-projektet, DanBib og bibliotek.dk, og

den nyeste Lov om biblioteksvirksomhed. En illustrativ artikel, som giver et godt indblik i styrelsens mange overvejelser inden de store, tunge opgaver skulle løses.

Mogens Brabrand Jensen beskriver dramaet efter Bibliotekscentralens konkurs i 1991 og forløbet inden dannelsen af DBC. Og hvilket drama! At udarbejdelsen af nationalbibliografi- en og DanBib aftalen med staten var afgørende faktorer for dannelsen af DBC er klart – uden dette var der ikke sikkerhed for en stabil drift. At der stadig er divergerende modsætninger mellem forskningsbibliotekerne og DBC gør Mogens Brabrand ingen hemmelighed ud af i sin omtale af DBCs eneret på DanBib-ydelser; han skriver bl.a. at han finder det "... bemærkelsesværdigt, at der efterfølgende er rejst spørgsmål fra visse forskningsbiblioteker – og sågar også Biblioteksstyrelsen – om udstrækningen af eneretten." Det er rart at vide, at de gode gamle slagsmål kan fortsætte!

Revolutionens Indhold er sidste afsnit i det digre værk. Her beskrives udviklingen af billed databaser, tekst databaser, lyd på nettet, elektroniske tidsskrifter, videnskabelige (kilde)udgivelser, det virtuelle musikbibliotek, web-arkivering, Biblioteksvagten, forskningspubliceringens dilemmaer og Balanced Scorecard på KB.

Umiddelbart kunne man spørge sig selv: Var det bare dét, der kom ud af den revolution? Det er det selvfølgelig ikke. Alt det andet indhold

er bare beskrevet i festskriftets andre afsnit. Men pyt med det, beskrivelserne er med til at danne indtrykket af den mangfoldighed af opgaver, der i dag løses med teknologiens hjælp.

Oversigterne bagest i festskriftet rummer bl.a. "Forskningsbibliotekernes historie de sidste 25 år – en kronologi i synoptiske tabeller."

Jesper Mørch, John T. Lauridsen og Erland Kolding Nielsen har opstillet tabellerne, som giver en ganske kort, men illustrativ beskrivelse af: Den politiske udvikling i hovedtræk, Bibliotekernes historie i hovedtræk, Bibliotekernes personhistorie og Bibliotekerne it-historie. Det er klart, at man på 32 sider ikke kan få meget af historien med, men de korte "snapse" fra de enkelte år giver et ganske godt billede. En prisværdig oversigt.

Da jeg blev bedt om at anmelde dette festskrift var jeg tøvende med at sige ja til opgaven: 774 sider om it-udviklingen! Og bogen er så tung, at man ikke engang kan ligge i sengen og læse i den!

Men bogen overrasker positivt og KB og SB skal have tak for, at de har sikret at nogle af historierne er blevet skrevet.

Kommunikation erstatter transport : den digitale revolution i danske forskningsbiblioteker 1980 – 2005 : festskrift til Karl Krarup. - Kbh. : Museum Tusulanums Forlag, 2005.

Selv om det kan forekomme uovervindeligt at tage hul på det 774 sider lange festskrift, så gør det alligevel. Det er indimellem meget festligt og Karl Krarup kan være stolt af det!

Handelshøyskolen BI flytter

Handelshøyskolen BI i Oslo bliver samlet under et tag og flytter til Nydalen. Det nye bibliotek åbner d. 8. august 2005

Flytningen indebærer at Bibliotekerne på Schous (Oslo) og i Sandvika (Bærum) lægges sammen og omorganiseres. Den 24. juni lukker begge biblioteker for at kunne flytte ind i nye og flotte lokaler på 6500 m².

BI samarbejder med Universitetsbibliotek i Oslo i sommer og opretter en midlertidig bibliotekstjeneste på HUMSAM (Universitetsbiblioteket for humaniora og samfunnsvitenskap).

Fjernlån fra BI vil derfor være lukket fra 24. juni til 8. august.

Læs mere om det nye biblioteket her: www.bi.no/templates/ArticleColor___32065.aspx

Oxford Journals annoncerer "Oxford Open" – et nyt open access initiativ

Fra juli 2005 udbyder Oxford University Press sit seneste projekt Oxford Open – baseret på et valgfrit "author-pays" koncept for artikler og kronikker, der er antaget/godkendt til publicering i rækken af Oxford Journals. Samtidig har forlaget ændret sin "post-print" politik så den er i overensstemmelse med National Institutes of Health (NIH) Public Access Policy. Disse udmeldinger understøtter forlagets centrale kommissorium, også som førende not-for-profit udgiver, om at bringe forskningsresultater af højeste kvalitet til det størst mulige antal læsere.

Konceptet består i en forfatterbetaling for at tilbyde gratis online adgang via Open Access til publicerede værker fra udgivelsesdato af tidsskriftet. Gebyret pr. artikel vil være £1,500, som betales, når først manuskriptet er blevet peer-reviewed og godkendt til udgivelse. For forskere fra institutioner med online abonnement til Oxford Journals tidsskrifter vil fatterbetalingen være på £800.

Læs mere: www3.oup.co.uk/jnls/press/2005/05/04/index.html

ScieCom – nyt svensk tidsskrift om videnskabelig publicering

Svenske universitets- og højskolebiblioteker og BIBSAM lancerer i fællesskab online tidsskriftet ScieCom, som et alternativt forum for debat m.m. om videnskabelig kommunikation. Tidsskriftet udgives af Scientific Communication - Svensk Resurscentrum för Vetenskaplig Kommunikation.

Et netværk af kontaktpersoner og fagspecialister har til opgave at indsamle, vurdere og beskrive artikler, webressourcer og andet relevant materiale, samt indbyde til diskussion og debat indenfor emnet videnskabelig kommunikation. ScieCom udgives både på svensk og engelsk.

Læs mere: www.sciecom.org

Internet, download og ophavsretten

- Må jeg bryde en kopispærring på en cd?
  - Må jeg tage en kopi af software eller computerspil?
  - Straffes man, hvis man ikke vidste, at et download var ulovligt?
  - Må jeg kopiere fra hjemmesider?
  - Må jeg downloade musik fra nettet?
  - Forskel på analog og digital kopiering?
- Banale spørgsmål i vores tidsalder, skulle man mene, men kan du svare på dem?

Kulturministeriets har lanceret en ny hjemmeside "Infokiosken" for netop at udbrede kendskabet til og forståelsen for de komplekse regler omkring kopiering og downloading.

Infokiosken henvender sig til "den almindelige borger", der både vil være orienteret og opdateret omkring udviklingen indenfor ophavsret, regler for kopiering af MP3 filer og DVD'er og meget andet.

Som supplement og appetitvækker til hjemmesidens indhold er der udarbejdet en mini-guide til download i tegneseriestil – et medie, som sikkert vil vække nysgerrighed hos storforbrugerne af disse IT-faciliteter – den yngre generation. Det bør dog ikke afholde os andre fra også at være informeret på området.

Læs mere: www.infokiosk.dk/sw9430.asp

Nyt om Navne

Tidligere kundtjænstchef ved Malmö högskola, Malmö och IT, **Jette Guldborg Petersen**, tiltræder pr 1. juli 2005 stillingen som bibliotekschef ved Malmö högskola, Bibliotek och IT.

Læs interviewet med Jette Guldborg Petersen i Malmö högskolas nyhetsbrev: www.mah.se/templates/NewsPage_21080.aspx

Danmarks Forskningsbiblioteksforenings 28. årsmøde

Tid: Den 15. - 16. september 2005

Sted: Vingstedcentret ved Vejle

På Danmarks Forskningsbiblioteksforenings vegne er det mig en stor glæde at indbyde alle medlemmer til foreningens 28. årsmøde

I lighed med tidligere år er programmet en blanding af de officielle, vedtægtsbestemte elementer og faglige temaer.

01

Årsmødets politiske del åbnes den 15. september kl. 11 af formanden, hvorefter der aflægges beretninger fra Danmarks Forskningsbiblioteksforening og Biblioteksstyrelsen.

02

Om eftermiddagen holdes den officielle åbningstale, som i år bl.a. vil fokusere på Undervisningsministeriets genindtræden i DEFF-samarbejdet. Talen holdes af Styrelseschef Lars Mortensen fra Institutionsstyrelsen. Herefter indledes årsmødets faglige del. Temaet er i år "Kompetence, uddannelse, rekruttering: Vi har verdensklasse i 2015".

03

Generalforsamlingen i Danmarks Forskningsbiblioteksforening holdes fredag den 16. september umiddelbart efter frokosten. To uger inden generalforsamlingen udsendes yderligere materiale om eventuelle foreslåede vedtægtsændringer samt kandidatlistes.

Endeligt program, deltagerliste og andet materiale vil blive sendt til deltagerne i årsmødet pr. e-mail ca. otte dage før mødet.

Vi ser frem til endnu et spændende årsmøde.

Med venlig hilsen
Claus Vesterager Pedersen
Formand

Tilmeldingsblanketten og det øvrige materiale til årsmødet findes på DFs hjemmeside www.dfd.dk

Tilmeldingen skal være DFs Sekretariat i hænde senest den 29. august 2005

DF Sekretariatet
Hanne Dahl
c/o Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C

Tlf: 8946 2207
Fax: 8946 2220
E-mail: df@statsbiblioteket.dk

Velkommen til Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde

15. – 16. september 2005 i Vingsted

Videregående uddannelse og kompetenceudvikling: ”Vi har verdensklasse i 2015!”

Regeringen har som ambition, at Danmark inden 2015 skal være verdens mest konkurrencedygtige samfund. Det betyder, at vi skal have uddannelser i verdensklasse og at vi i stigende grad også skal rekruttere og uddanne talenter fra udlandet. Vi skal endvidere satse benhårdt på efteruddannelser og dermed opkvalificering af den eksisterende arbejdskraft.

Hvilke kompetencer skal Danmark udvikle og tiltrække? Hvordan skaber Danmark en global elite indenfor de næste ti år, hvordan udvikles kompetencer og uddannelser i verdensklasse og hvordan sikrer vi os en position, som verdens mest konkurrencedygtige samfund?

Danmarks Forskningsbiblioteksforenings årsmøde afholdes i år på Vingsted Centeret i dagene 15.-16. september og vi har som fagligt tema valgt at sætte fokus på, hvordan denne politiske dagsorden vil påvirke uddannelsesinstitutionernes udvikling og profilering. Vi vil se på de politiske initiativer, der går under betegnelsen ’Det nationale kompetenceregnskab’ og vi vil reflektere over, hvordan denne udvikling vil påvirke fag- og forskningsbibliotekerne i deres bestræbelser på at støtte op omkring moderinstitutionernes tilpasning til det globale marked.

Det kan for nogle medlemmer måske synes lidt højtravende, men årsmødets faglige program vil også omfatte indlæg, der fokuserer på hvilke kompetencer, der vil være behov for at tilføre bibliotekerne – dels gennem rekruttering og dels gennem praktisk organisations- og medarbejderudvikling.

Det foreløbige program for årsmødet indeholder følgende punkter

Årsmødet åbnes torsdag den 15. september kl. 11.00 af DFs formand.

Herefter uddyber DF formanden sin udsendte, skriftlige beretning og Biblioteksstyrelsen vil aflægge sin beretning, som i år vil blive forestået af *Sekretariatschef Jakob Heide Petersen fra DEFF-Sekretariatet*. Der vil herefter være tid og mulighed for kommentering, spørgsmål og debat.

Efter frokosten vil årsmødets faglige og politiske åbningstale blive holdt kl. 13.30 af *Styrelseschef Lars Mortensen, Institutionsstyrelsen*, som er den ene af Undervisningsministeriets tilkomne repræsentanter i DEFFs tværministerielle koordinationsudvalg.

Årsmødets faglige del vil herefter blive delt op i temaer, hvor vi desværre endnu ikke har fået endelig bekræftet vores talerrække. Eftermiddagens temaer vil være:

”Danske universiteter – vi har verdensklasse i 2015”

”Kompetencer til den globale udfordring”.

Vi kan love spændende oplæg og interessante talere.

Før aftenens festmiddag vil der blive arrangeret **Kulturhistorisk vandring** med udfordringer, tilrettelagt af Vingsted Historiske Værksted.

Fredag den 16. september vil formiddagens program være fokuseret på temaet **”Rekruttering og arbejdsmarked”** og her vil *Karin Jessen fra Konsulenthuset PS4* holde dagens første oplæg kl. 9.00 med fokus på generationsbehov fra babyboomers – generation X og generation WHY.

Der vil efterfølgende blive oplæg om rekruttering og kompetenceudvikling i egne organisationer, bl.a. set i lyset af DEFF-udviklingen og det stigende IKT-samarbejde mellem universiteter og uddannelsesinstitutioner.

Det faglige program afsluttes kl. 13.00 og efter frokost vil der kl. 14.00 – 15.00 blive afholdt **generalforsamling i Danmarks Forskningsbiblioteksforening** i henhold til foreningens vedtægter.

Det fuldstændige program for årsmødet vil blive publiceret på DFs nye hjemmeside på www.dfdf.dk. senest 1. juli 2005. Det vil endvidere blive udsendt på forskbib-listen og til bibliotekernes kontaktpersoner via e-mail.

Indkaldelse til generalforsamling i Danmarks Forskningsbiblioteksforening

Tid: Fredag den 16. september 2005 kl. 14.00

Sted: Vingstedcentret ved Vejle

Hermed indkaldes til ordinær generalforsamling i Danmarks Forskningsbiblioteksforening

Dagsorden

1. Valg af dirigent
2. Hovedbestyrelsens organisatoriske beretninger
3. Regnskab
4. Arbejdsprogram og aktivitetsplan for det kommende år
5. Budget for det kommende kalenderår
6. Indkomne forslag
7. Forelæggelse af kontingent for hhv. personlige og institutionelle medlemmer
8. Valg af:
  - a. 4 hovedbestyrelsesmedlemmer
  - b. 2 foreningsrevisorer

På bestyrelsens vegne
Claus Vesterager Pedersen
Formand

Bestyrelsesvalget 2005

Der indkaldes hermed kandidater til bestyrelsesvalget

Der er følgende 4 pladser på valg i år:

René Steffensen

Handelshøjskolens Bibliotek, København
(villig til genvalg)

Frede Mørch

Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek
(villig til genvalg)

Lene Stampe Mortensen

Roskilde Universitetsbibliotek
(villig til genvalg)

Bente Lope

Aalborg Universitetsbibliotek
(villig til genvalg)

Bestyrelsen skal hermed opfordre andre interesserede til at melde sig. Vi håber, at der er nogle, som vil yde en indsats i foreningens bestyrelse, og ikke alene i arbejdet i DF gennem arrangementerne. Det er en central forudsætning, for at DF kan fungere, at der er en både engageret og livskraftig bestyrelse. Det er der en lang tradition for – en tradition, som gerne skulle fortsætte.

Arbejdet som bestyrelsesmedlem er frivilligt og ulønnet, men det er udfordrende og giver indsigt i og indflydelse på det, som sker i forskningsbibliotekerne, både fagligt og politisk.

Friske læsebrevskribenter søges

Forskningsbibliotekers eksistens og berettigelse skal synliggøres ved positive reaktioner i form af artikler og læserbreve om aktuelle begivenheder.

Bibliotekarforbundet (BF) og Danmarks Forskningsbiblioteksforening (DF) har indgået samarbejde omkring en handlingsplan for projekt "Fokus på Forskningsbibliotekerne". Handlingsplanen består af 8 delprojekter fordelt på tre hovedprojekter:

1. Øget fokus i medierne
2. Øget fokus hos beslutningstagerne
3. Øget fokus hos medarbejderne

I forbindelse projektet søger vi frivillige til at skrive kyndige og fyndige indlæg til aviser og fagblade. Det korps vi får samlet, kan selvstændigt reagere på begivenheder vedrørende forskning, bevillinger, universiteter, fag- og forskningsbiblioteker osv., eller reagere på tilsendt information om aktuelle avisartikler som DF/BF samler.

Hvis du er en af dem, som tænker – gad vide om man overhovedet er klar over, at der står et bibliotek bag denne forsker, når der uddeles Nobelpriser, stipendiater eller udtages patenter, så meld dig til dette korps.

Send en e-mail til
Lene Stampe, lest@ruc.dk
Eller ring 46 74 22 03 for at høre
nærmere om projekt "Øget fokus
i medierne"

Læs mere på DFs og BFs hjemmesider
www.bf.dk/dk/bf/Nyheder.htm
www.dfdk.dk/~dfdfdk/dokumenter/df/Handlingsplan.pdf

Studietur til Oxford

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab inviterer i samarbejde med Danmarks Forskningsbiblioteksforening på studietur til Oxford fra den 28. september 2005 til den 30. september 2005

PROGRAM

Onsdag d. 28. september

06.55	Afgang Kastrup Lufthavn
07.50	Ankomst Heathrow Airport – derefter bus til Oxford med ankomst mellem 10 og 11
11.00 – 12.30	Rundvisning på Bodlean Library
12.30 – 14.00	Frokost
14.00 – 15.30	Rundvisning på Radcliffe Science Library
	Check-in på Linton Lodge Hotel
19.00	Middag

Torsdag d. 29. September

10.00 – 12.00	Besøg hos Blackwells Publishing
	Med en introduktion til firmaets historie og et indblik i fremtidens forlagsvirksomhed
12.00 – 14.00	Frokost
14.00 – 16.00	”Behind the Scenes” – Christ Church Tour
	Inkl. besøg på kollegiets bibliotek
16.00 – 18.00	På egen hånd
18.00 – 19.00	Evensong, Christ Church Cathedral
19.30	Middag

Fredag d. 30. September

10.00 – 12.00	Besøg på Ashmolean Museum
12.00 – 13.00	Frokost
13.00 – 17.00	Oxford på egen hånd
17.00	Bus til Heathrow Airport
20.05	Afgang Heathrow Airport
22.55	Ankomst Kastrup Lufthavn

Pris 5.500 kr.
Prisen er inkl. flyrejse, hotel med morgenmad,
alle måltider (eksl. drikkevarer) og entréudgifter

Tilmelding til Andrew Cranfield
jahcranfield@hotmail.com
Senest den 30. juni 2005

Google Scholar – det globale e-bibliotek?

Af Peter Søndergaard

For de biblioteksansatte kan fornøjelsen over forsøget med et kraftfuldt enhedssøgeværktøj, som en udviklet Scholar vil være, nemt blive blandet med frygten for fremtiden, hvis den bibliotekariske ekspertise ikke mere efterspørges af brugere, der mener, at Scholar gør dem selvhjulpne.

Peter Søndergaard
Publikumschef RUB
pso@ruc.dk

Googlemanien synes ingen ende at ville tage. Den 17. november 2004 søsatte Google beta-versionen af en ny specialdatabase ved navn Scholar, altså den videnskabelige Google, og derfor en database som vil have stor interesse for forskningsbibliotekerne og deres brugere. Databasen indeholder indeks over videnskabelige tidsskrifter i fuldtæst, videnskabelige papirer og rapporter i fuldtæst, afhandlinger og preprints ligeledes i fuldtæst; i foråret 2005 angiveligt 50 millioner indekserede dokumenter og henvisninger til dokumenter. Disse henvisninger består som oftest af metadata, citationer og bogkatalogposter, såkaldte metadata, over dokumenter, som ikke findes i fuldtæst i Scholar, men som citeres i de indekserede fuldtæstdokumenter.

Det er et nyt træk ved Googles forskellige indeksdatabaser og spørgsmålet er, om det i første omgang er interessant for Googles traditionelle brugere. Men for forskningsbibliotekerne er det velkendt og velkomment. Vi er på hjemmebane og det præger den modtagelse Google Scholar har fået i den internationale bibliotekspresse, men herom lidt senere.

Googlemanien er så gennemtrængende, at man dårligt kan huske, hvad man gjorde før Googletidsregningens begyndelse. I dag er det et faktum, at kun 3 % af de danske studerende på videregående uddannelser aldrig bruger Google, 40 % bruger søgemaskinen dagligt, 80 % mindst en gang om ugen; det viser tallene fra en spritny undersøgelse¹.

Den første web-baserede søgemaskine var Lycos fra 1994, udviklet på Carnegie Mellon University. Google var et resultat af et forskningsprojekt på University of Stanford 1995 med deltagelse af de studerende Sergey Brin og Larry Page, som i 1998 stiftede et it-firma og introducerede den ny søgemaskine. Til forskel

fra det fremherskende princip med opbygning af directories/vejviserindeks, som det f.eks. kendes fra Yahoo, indekserede Googles net-crawlers netdokumenter og web-sites ved hjælp af computergenerede ordindeks. Ordindeksene dannes ved at søgeroboter, også kaldet crawlers eller spiders, systematisk og repetitivt gennem søger og kopierer sider fra nettet, mens indeksprogrammer registrerer ord, navne, tidsangivelser, andre stamdata og deres placering. Disse indeks lagres i databaser. Når man som bruger benytter Google, har man en oplevelse af at søge direkte på nettet; det er ikke korrekt, man søger i Googles indeksdatabaser.

Visningsrækkefølgen af de fund man gør i Googles databaser baseres på PageRanking, opkaldt efter den ene af udviklerne. Den algoritme, som afgør visningsrækkefølgen, er patenteret og hemmelig, men man ved at det bærende princip i rankingen, visningsrækkefølgen afgøres af antallet af nethenvisninger, altså netcitationer fra andre web-sites. Principielt kan man altså ikke manipulere med rækkefølgen og f.eks. betale sig til at få sit eget site op blandt de første 10 visninger. Det er relevansen for andre sites, som afgør, om et site ender med at komme højt op i visningshierarkiet.

Det er selvfølgelig et problem, at den præcise funktion af Google-algoritmen er en af flere patenterede firmahemmeligheder, men man kan mene, at det er et endnu større problem, at brugeren ikke kan bestemme en anden visningsrækkefølge, hvis man måtte ønske det. Visningsrækkefølgen ligger fast.

Googles ambitiøse mission er "to organize the world's information and make it universally accessible and useful". Google har medtænkt, Google er populær og skaber løfterige historier eller tager initiativer, hvor bibliotekerne nøjes med overvejelserne.

Google Scholar

Også modtagelsen af Google Scholar var positiv, velvillig, forventningsfuld, i bibliotekskredse måske lidt afventende, tvivlende. Sådan er vi jo. Den 14. december, en lille måned efter lanceringen af Google Scholar, lynede Google igen, denne gang med Google Print, et initiativ som biblioteksvæsenet selvfølgelig selv skulle have taget. Ikke bare noget pjat med en digitaliseret kulturarv, men for fuld skrue. Finansieret af Google og i samarbejde med universitetsbibliotekerne i Harvard, Stanford, Oxford og Michigan – tre amerikanske og et engelsk forskningsbibliotek – samt New York Public Library indledte man ved årsskiftet et digitaliseringsprojekt, som på få år skal nå målet at digitalisere 15 millioner bøger. Om der bliver adgang via Scholar, ønsker Google endnu ikke at oplyse. Suppleret med 2004-aftalen med OCLC om at gøre WorldCats knap 60 millioner katalogposter søgbare i Google er man tilsyneladende godt på vej til at opfylde missionen. Også bibliotek.dk har i al beskedenhed taget kontakt til Google.

Craig Silverstein, it-leder på Google, udtalte i marts 2004 at "the ultimate goal is to have a computer, that has the kind of semantic knowledge, that a reference librarian has". Ved lanceringen af Scholar kunne referencebibliotekarerne så konstatere, hvad deres ny kollega var i stand til og lige siden har den internationale bibliotekspresse sprudlet med diskussion og analyser af Scholar. På kreditsiden tæller, at Google Scholar har en fri og brugervenlig grænseflade, og at dens ambition om at være den eksklusive fælles søgemaskine til alle frie og klausulerede videnskabelige fuldtæstresourcer på nettet befordres af at bibliotekerne, også de danske, frit kan søge deres beholdninger af bl.a. licenstagsskrifter direkte i Scholar.

Google har medietække, Google er populær og skaber løfterige historier eller tager initiativer, hvor bibliotekerne nøjes med overvejelserne.

scholar.google.com

Googlemania

På kreditsiden tæller også databasens mange millioner metadata og gennemstilling til bibliotekskataloger. Rimeligt forekommer det også at spørge: Hvor perfekt skal en betaversion være?

Kritikken

Men der er ingen nåde: Den skal være perfekt fra starten, synes kritikerne at mene, og kritikerne er fortrinsvis de professionelle biblioteksansatte, referencebibliotekarerne. De ønsker en avanceret søgefacilitet. Det får de så i løbet af foråret 2005, men den er selvfølgelig ikke tilstrækkelig avanceret, mener man. Vejet og fundet for let sammenlignet med søge- og visningsformaterne i eksisterende, velafprøvede professionelle referenceværktøjer som ISI's Web of Science og den nye Elseviers Scopus.

Kritikernes tests viser, at der er noget galt med limiteringsfaciliteterne i den avancerede søgefacilitet, når man får flere hits i en limiteret søgning end i en ulimiteret søgning. Det kan mine tests dog ikke bekræfte. Derimod kan jeg bekræfte kritikken af, at man ikke kan browse i Google Scholar, en mangel som gør f.eks. forfatter-søgning og søgning på tidsskrifttitel usikker, besværlig og undertiden uoverkommelig.

Man kritiserer ligeledes, at indholdet i Google Scholar er mangelfuldt deklareret, at fordelingen på fagområder er uoplyst og at Scholar-bagmændene aldrig har defineret, hvad der afgrænser videnskabelig litteratur og web-sites fra anden litteratur og andre web-sites. Man kritiserer, at man ikke selv kan bestemme visningsformat eller visningsrækkefølge af resultater i en Googlesøgning, men er overladt til Googles egen, uigennemsigtige, hemmelige PageRanking. Man kritiserer, at det tilsyneladende kun er de første 100 - 120 K-bytes i et fuldtekstdokument, der indekseres og at det ofte kun er 10 - 30 % af de relevante fuldtekstdokumenter i et fuldtekstarkiv, som indekseres. Det sidste kan mine test ikke bekræfte.

Endelig kritiserer man med rette, at opdateringshyppighed er ukendt, at der er dubleringer, og at Scholars indhold er domineret af indeks over amerikanske netdokumenter. Den gode, måske benovede presse, Google havde før man trådte ind på bibliotekernes domæne, er afløst af en stærk kritisk bibliotekspress.

Hvad siger Google så til kritikken af Scholar? Tja, det er ikke nemt at vide, for Google

har en adfærd man ikke er vant til. Google deltager ikke i diskussionen, tager sjældent til genmæle og det kan man undre sig over al den stund bibliotekskulturen, som er en diskussionskultur, der muligvis er fremmed for firmaet Google, udtrykker det synspunkt, at de dokumenter og dokumentkilder, man formidler, skal kunne deklarerer, hvad angår selektions-, søge- og visningskriterier. Adspurgt direkte om hvilke videnskabelige dokumenter, Scholar indekserer, svarer Google med et computer-genereret email-svar: "*While we're unable to send personal responses to emails, please be assured, that we do read all of the emails, we receive and your feedback will be used to improve Google Scholar. If you wrote to share encouragement for Google Scholar, thank you. If you didn't, know that we're working hard to improve Google Scholar, and we hope it'll be more useful to you soon*". Herefter henviser svaret til Scholars hjælpemenu, hvor man selvfølgelig ikke får svar på de store spørgsmål.

Hvorfor Google Scholar?

Hvad er ambitionen med netop denne store Google specialdatabase? Firmaet udtaler at: *The intent with Google Scholar is to build on what came before, exemplified by the Isaac Newton quote: "Stand on the shoulders of giants". Because Google has benefited greatly from scholarly research, Google Scholar is one way for Google to give back to the scholarly community for their help*". Taget for pålydende er Scholar altså en ubetinget gave, en gave til det videnskabelige samfund som tak for hjælpen på Stanford University. Men dette er indtil videre ikke tilstrækkeligt til at formilde kritikerne, som naturligvis også har ret i, at man kan stille krav til en gave. Kun Scholars faktiske ændringsstrategi i løbet af betaperioden i forhold til kritikken, kan afgøre om de biblioteksansattes traditionelle armslængde-princip og berøringsangst overfor Google vil vige. Brugerperspektivet synes klart det umiddelbart mest positive. For de biblioteksansatte kan fornøjelsen over forsøget med et kraftfuldt enhedssøgeværktøj, som en udviklet Scholar vil være, nemt blive blandet med frygten for fremtiden, hvis den bibliotekariske ekspertise ikke mere efterspørges af brugere, der mener, at Scholar gør dem selvhjulpne.

Selv om Google Scholar forsøget skulle slå fejl og databasen aldrig kommer ud over beta-stadiet, er der næppe tvivl om, at der stadig vil udvikles søgemaskiner, som bliver stadig mere effektive, også set med videnskabelige briller. Det særlige ved Scholar er, at den er gratis og derfor har store besparelspotentialer.

Men brugerne fortjener et modspil, som kunne være en omlægning af de traditionelle bibliotekskurser, hvis positive effekt kun vanskeligt lader sig påvise, til kurser, som tager udgangspunkt i de søgemaskiner, brugerne påviseligt benytter med stor flid. "*Grav hvor du står*", hed en god bog i begyndelsen af 80'erne om at tage udgangspunkt i det nære og nærværende. Måske kunne det være ledemotiv og hjælpe med at sortere i den megen tale om informationskompetence. Måske kunne man bryde dødvandet og nedbryde det opstyltede, hvis man tog praktisk afsæt i, hvad brugerne gjorde og ønskede og viste sig solidarisk med dem ved at give dem en kritisk kompetence og indsigt, der satte dem i stand til at vurdere resultaterne af nettets mageløse søgemaskiner. Jeg tror der ville være massiv tilstrømning til kurser, som kunne berige brugernes ukritiske glæde over Google og Google Scholar med evnen til kompetent vurdering af søgeresultater. Man kunne grave hvor brugerne står.

Danmarks Pædagogiske Bibliotek var det første danske forskningsbibliotek til at benytte sig af Google Scholars tilbud om at understøtte institutionel adgang til bibliotekets e-ressourcer og metadata, straks efter at muligheden i maj måned blev frigivet af Scholar. Kort efter fulgte også Aalborg Universitetsbibliotek. Nu kan disse bibliotekers brugere blive ført fra en søgning i Scholar direkte til de ressourcer, som universitetsbiblioteket har licens til plus alle de frie e-ressourcer, man har meddelt Scholar er relevante. Det er en spændende begyndelse.

Denne artikel er et sammendrag af et oplæg ved Forum for Fjernlans konference på Hindsgavl 19.-20 maj 2005. Præsentationen: Google Scholar - trussel eller alternativ til vore fuldtekst tidsskriftpakker? www.danbib.dk/docs/hindsgavl_2005_pres.htm Her findes også gennemgang af søgeeksempler.

¹ Niels Ole Pors (2005). Studerende, Google og bibliotekerne. Biblioteksstyrelsen 2005-06-12. www.bs.dk/publikationer/andre/studerende/index.htm

E-kompendier på HBÅ – erfaringer efter det første år i drift

Af Lone Jensen og Kirsten Pedersen

Handelshøjskolens Bibliotek i Århus (HBÅ) har iværksat en service, som understøtter læringsmiljøet på Handelshøjskolen ved hjælp af e-kompendier. Nærværende artikel videregiver en række erfaringer om brugen og de fordele, som er opnået ved den digitale distribution af pensumlitteratur.

Lone Jensen
Projektkonsulent/Bibliotekar
HBÅ
jen@asb.dk

Kirsten Pedersen
Kontorfuldmægtig
HBÅ
kip@asb.dk

HBÅ har over en årrække udviklet på en model for, hvordan biblioteket kan spille en fremtrædende rolle i materialeforsyningen til netbaseret uddannelse. Denne udvikling har fundet sted i projektregi og med opbakning fra CTU, DEF og senest it-vest. Udviklingsarbejdet er lykkedes ved et tæt samarbejde med undervisere på Handelshøjskolen i Århus og på Århus Universitet, som aktivt har deltaget i eksperimenter med digitalisering af undervisningsmateriale. Den sideløbende etablering af e-læringsplatforme på en række uddannelsesinstitutioner har understøttet behovet for digital adgang til pensumlitteratur.

Status for udviklingen på HBÅ er, at vi nu drifter på denne service og tilbyder undervisningsmiljøet en digital distribution af pensumlitteratur i form af e-kompendier. Initiativet blev lanceret og markedsført til alle Handelshøjskolens institutter i efterårssemestret 2004.

Resultatet blev et samarbejde mellem bibliotek og undervisere på ca. 60 undervisningsforløb, hvor ca. 2000 studerende havde adgang til et eller flere e-kompendier. Det drejer sig primært om undervisningsforløb, som baserer sig på en række teoretiske artikler inden for Handelshøjskolens fagområder. Initiativet er videreført i forårssemestret 2005, hvor et tilsvarende antal kurser understøttes.

HBÅs e-kompendier

E-kompendiet er i lighed med det trykte kompendium en samling af artikler, der udgør pensum til et bestemt undervisningsforløb. Kompendiets indhold er suverænt udvalgt af underviseren, som også tager stilling til, hvordan referencerne skal sammensættes og udvælges. Ofte er e-kompendiet inddelt i temaer, således at strukturen på kompendiet følger undervisningsforløbet.

Artiklerne distribueres digitalt til de studerende via en webside forsynet med adgangsstyring. URL-adresse og brugeridentifikation kommunikerer ud til gruppen af studerende via Campusnet og kobler således læringsplatform og undervisningsmaterialer sammen.

Artiklerne baserer sig primært på bibliotekets bestand af e-ressourcer. Det drejer sig både om e-tidsskrifter og e-bøger, hvortil der dyblinks på artikelniveau. Artiklerne tilgås således direkte fra forlagets eller informationsleverandørens server og er på den måde udtryk for en distribution af bibliotekets e-ressourcer på kursusniveau. Artikler fra bibliotekets trykte samling udnyttes ved hjælp af indscanning og tilgængeliggøres fra bibliotekets dokumentserver.

Håndtering af ophavsretten

Omdrejningspunktet for at distribuere artikler via internettet er en professionel håndtering af den digitale ophavsret. Her baserer vi os primært på licensaftaler med forlag og informationsudbydere. Udnyttelse af artikler fra bibliotekets trykte samling er muliggjort af en licensaftale med Copy-Dan.

I e-kompendiesammenhæng drejer det sig, som før nævnt, om at kunne udnytte de e-ressourcer, biblioteket allerede råder over. Fra interne undersøgelser har det vist sig, at vi indenfor Handelshøjskolens fagområder kan give adgang til ca. 70 % af artiklerne fra vores e-ressourcer. For disse ressourcers vedkommende må vi henholde os til de licenskontrakter, vi har indgået med udbyderen. I de fleste tilfælde er de indgået i samarbejde med Biblioteksstyrelsen.

For at kunne digitalisere fra den trykte samling kræves en licensaftale. Da ændringerne i Lov om ophavsret fra 2002 giver mulighed for licensaftale på det digitale område, har vi valgt at indgå en aftale med Copy-Dan, som trådte i kraft 1. 2. 2004. Aftalen dækker dog ikke dagbladsområdet.

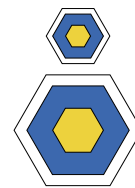
Aftalen indebærer, at Biblioteket må indscanne og lagre ophavsretsbeskyttet materiale til undervisningsbrug. Indscanningen skal

Den største fordel for underviseren er, at biblioteket garanterer, at den digitale ophavsret er håndteret professionelt.

Vi opnår først og fremmest en bedre udnyttelse af e-ressourcerne.

Der opstår et samarbejde mellem bibliotek og underviser, som vi vurderer, er af stor nytte for biblioteket som aktiv partner i undervisningen.

ske fra trykte udgaver af bøger og tidsskrifter, og må ikke ske fra materialer, der er ”født digitalt”.

I lighed med universiteternes kopiaftale med Copy-Dan er der i aftalen et sæt omfangsregler, som fastsætter det antal sider, der må indscannes fra de enkelte værker. Dette afhænger af værkets ”alder”, jo ældre værket er, jo mere må der indscannes. De interne undersøgelser har vist, at Copy-Danaftalen dækker yderligere ca. 20 % af pensumlitteraturen.

De resterende ca. 10 % kan vi på baggrund af Copy-Danaftalens omfangsregler ikke indscanne. For at kunne dække disse kræves, at der foretages en individuel klarering hos forlagene. Da vores erfaring viser, at det er en tidskrævende proces, har vi valgt ikke at klarere individuelt og kan derfor ikke i alle tilfælde tilbyde 100 % digitale kompendier.

Hvorfor e-kompendier?

Hvilke fordele opnås ved at publicere kompendier digitalt?

Vi bliver ofte mødt med spørgsmålet, om vi ved digitalisering af kompendiet ikke blot ”sætter strøm” til et trykt kompendium. Her er det vores klare holdning og erfaring, at vi opnår fordele, som er langt bredere for både studerende, undervisere og bibliotek.

Fordele for studerende

HBÅ har undersøgt de studerendes brug af e-kompendier ved en spørgeskemaundersøgelse, sendt til de 2000 studerende, som havde adgang til e-kompendier i efterårssemestret 2004. Vi opnåede en besvarelsesprocent på 13 og undersøgelsen havde til formål at afdække brugen på tre områder:

1. Tekniske problemer
2. Adfærd i forbindelse med læsning og udskrivning af artikler
3. Elektroniske kompendier som del af studieprocessen

Størstedelen af besvarelseserne (80 %) kommer fra studerende på erhvervsøkonomiske institutter. Alle besvarelseser fordeler sig på uddannelsesniveauer på følgende måde:

- 62 % Kandidat-, HD- og masterstuderende
- 38 % Bachelorstuderende

1. Tekniske problemer

En overvejende del af de studerende udtrykker, at de aldrig eller få gange har haft problemer med adgangen, hvilket vi opfatter som tilfredsstillende. Undersøgelsen viser, at en stor del af de studerende kobler sig på kompendiet uden for Handelshøjskolens campusområde. Her kan problemer med adgang være begrundet i en anden organisations firewall. De studerende, der har haft problemer med adgang, efterspørger typisk mere information af teknisk karakter om servicen.

2. Adfærd i forbindelse med læsning og udprintning af artikler

Undersøgelsen viser, at flere studerende jævnligt vælger at læse artikler på skærmen. En kommentar fra disse studerende er, at de opnår en fleksibilitet ved at have begge muligheder. Man kan undre sig over, at det er muligt at læse teoretiske tekster via skærmen. Her må man tage i betragtning, at de studerende tilhører en anden generation i forhold til udnyttelsen af it-teknologien. Via deres udbredte brug af sms, msn o.a. i dagligdagen, er deres håndtering af teknologien øjensynligt mere avanceret. M.h.t. udprintning er det markant, at halvdelen printer ud uden for Handelshøjskolen, og heraf printer de fleste ud hjemmefra.

3. E-kompendier som del af studieprocessen

En tredjedel af de studerende oplever, at det er en fordel at kunne sammensætte sit eget personlige kompendium trykt eller digitalt med pensumartikler, egne noter og anden litteratur. Knap en femtedel udtrykker, at de har haft glæde af linkmuligheder i e-ressourcer til andre emner, forfattere og artikler.

Med hensyn til udnyttelse af søgefaciliteter i Adobe Acrobat Reader svarer en tredjedel, at de har brugt den facilitet. En svaghed er, at den ikke kan anvendes ved scannede artikler, da de af ophavsretsmæssige årsager optræder som billedfiler (pdf-filer).

Nogle studerende har haft glæde af andre faciliteter i Adobe Acrobat som f.eks. kopiering, markering, udskrivning af flere sider på en gang, tilføjelse af andre noter m.v. Disse faciliteter kræver, at man har købt programmet,

da det ikke kan hentes gratis på internettet, som tilfældet er med Adobe Acrobat Reader.

Som en del af spørgeskemaundersøgelsen, havde de studerende mulighed for at komme med egne kommentarer til e-kompendierne. Her udtrykkes meget forskellige holdninger til servicen. Vi foretog denne undersøgelse allerede efter det første semester i drift, hvilket sandsynligvis har influeret på besvarelseserne. Vi kan derfor ikke forvente, at de studerende på dette tidlige tidspunkt havde vænnet sig til at håndtere pensumlitteraturen digitalt.

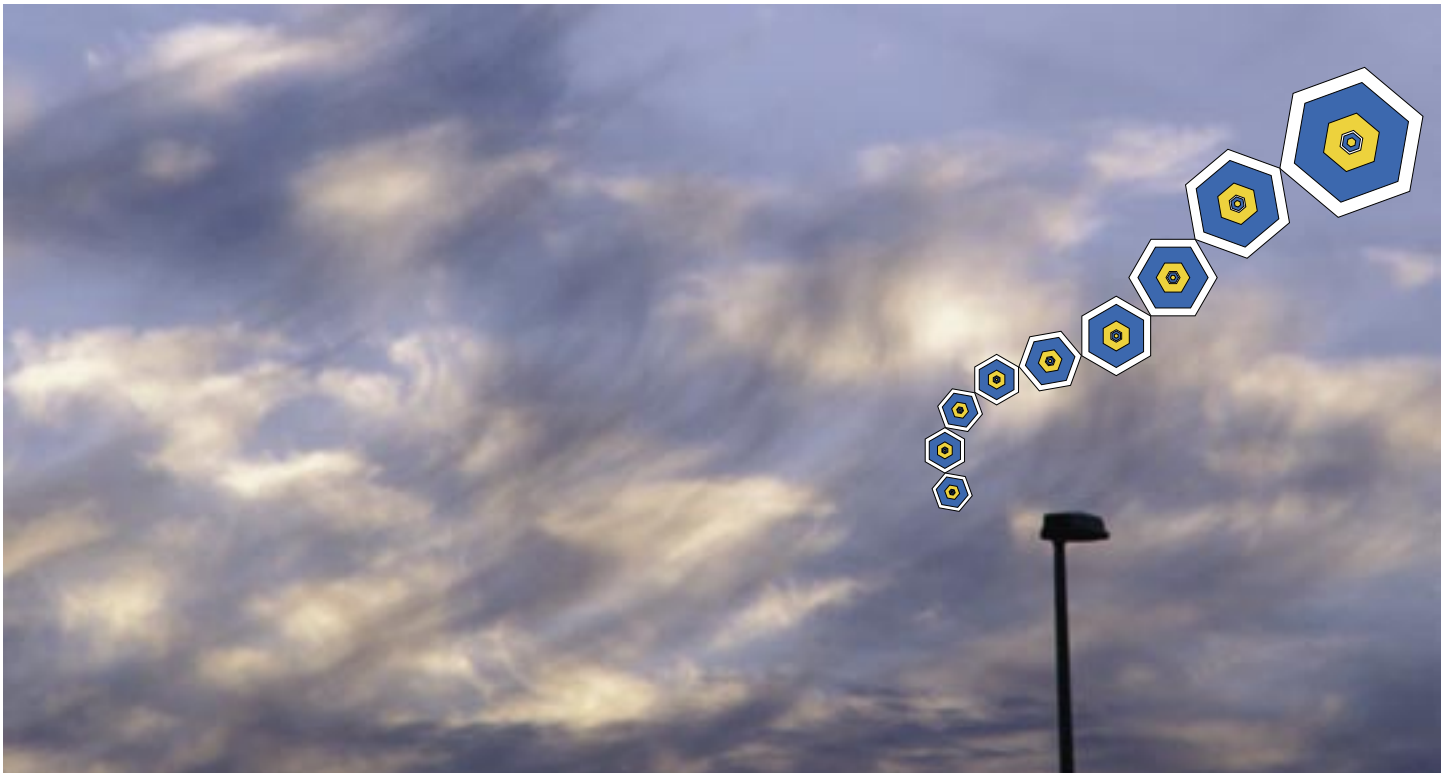
Undersøgelsen har afdækket kritik på forskellige konkrete punkter, som vi vil undersøge og rette op på inden efterårssemestret 2005. Det drejer sig bl.a. om scanningskvalitet, hvor formularer og fodnoter i nogle tilfælde ikke har været læsbare. Sideløbende hermed vil vi gøre en aktiv indsats for at formidle mere information om initiativet til både studerende og undervisere. Vi vil især styrke vores formidling om håndtering af den digitale ophavsret, samt komme med anbefalinger af mere teknisk karakter.

Fordele for undervisere

Vi har endnu ikke foretaget en systematisk undersøgelse af undervisernes udnyttelse af e-kompendierne. Men vi har fået forskellige signaler om, hvad underviserne opfatter som fordele ved e-kompendierne.

Den største fordel for underviseren er, at biblioteket garanterer, at den digitale ophavsret er håndteret professionelt. I takt med den digitale distribution af undervisningsmaterialer, er der voksende fokus på underviseres overholdelse af ophavsretsloven. Det er tidskrævende at sætte sig ind i reglerne på området, og det betyder, at der hersker en vis usikkerhed om, hvordan rettighedshavere skal respekteres. Det er derfor en aflastning for underviseren, at biblioteket er i stand til at navigere i den ophavsretslige jungle.

Underviseren opnår derudover en fleksibilitet i forhold til materialegrundlaget, da det er muligt at ændre kompendiet i løbet af semestret ved enten at tilføje eller udskifte artikler i takt med ny viden inden for fagområdet.

Endelig har underviseren glæde af kommunikationen med biblioteket ved en øget indsigt i bibliotekets materialebestand og servicetilbud til undervisnings- og forskningsformål.

Fordele for biblioteket

Vores erfaring er, at biblioteket opnår en række fordele ved at tilbyde e-kompendier som servicetilbud til undervisningsmiljøet. Som nævnt opnår vi først og fremmest en bedre udnyttelse af e-ressourcerne. Vi har set en markant stigning i brugen af e-tidsskrifter, som bl.a. kan tilskrives e-kompendiernes forbedrede synliggørelse af vores ressourcer.

I forbindelse med etablering af e-kompendierne opstår et samarbejde mellem bibliotek og underviser, som vi vurderer, er af stor nytte for biblioteket som aktiv partner i undervisningen. På HBÅ bruger vi vores kontaktpersonordning som afsæt for etablering af e-kompendier. Kort sagt, går ordningen ud på, at hvert institut har tilknyttet to eller tre medarbejdere fra biblioteket, som fungerer som samarbejdskanal mellem instituttet og biblioteket. Kontaktpersonen henter i dette samarbejde nyttig viden om undervisningens indhold og form, som bidrager til indsigt i materialebehov, undervisningsniveauer, fagområdernes terminologi og struktur samt de studerendes behov for undervisning i informationskompetence m.v.

Alt i alt opnås en tættere kontakt til en brugergruppe, som praktisk talt ikke kommer i biblioteket længere. Undervisere benytter i de fleste tilfælde vores ressourcer fra deres egne kontorer eller uden for Campus. Denne specifikke kontakt med underviserne i forbindelse med udarbejdelse af e-kompendier bidrager i

større sammenhæng til, at vi fortsat er i stand til at levere den service, som rent faktisk efterspørges af de faglige miljøer.

Sammenfattende kan man sige, at biblioteket i opgaven med e-kompendier viderefører sin traditionelle rolle som indholdsleverandør og derved placerer sig i et samspil med informationsteknologien og didaktikken, som væsentlige fundamentet for læringsmiljøet.

Processen

Da vi ikke længere er i projektfasen, men er gået over til drift, involverer opgaven efterhånden mange medarbejdere på biblioteket. Vi har derfor udarbejdet et procesdiagram, som beskriver arbejdsgange i de afdelinger, der er involveret. Under de forskellige faser i processen, linkes der videre til dokumenter, som indeholder f.eks. kontraktforhold for e-ressourcerne og omfangsregler i Copy-Danaftalen m.v.

Vi har ud fra de trykte kompendier kunnet se, at der er et vist genbrug af artikler år efter år og på tværs af kurser. Da vi derfor gerne vil have mulighed for at kunne genbruge de indscannede artikler, har Bibliotekets IT-afdeling udarbejdet en base til dette brug. I basen registreres de bibliografiske oplysninger på alle indscannede artikler og tilknyttes information om kurserne. Basen tjener desuden to andre formål. I aftalen med Copy-Dan forpligter vi os til at lave en krediteringsforside, som indeholder bibliografiske oplysninger om den enkelte artikel og en note om, at vi har tilladelse til publicering ifølge aftale med Copy-Dan. Vi forpligter os ligeledes til én gang om året at indberette til Copy-Dan, hvilke artikler der er indscannet, samt det antal studerende, der har

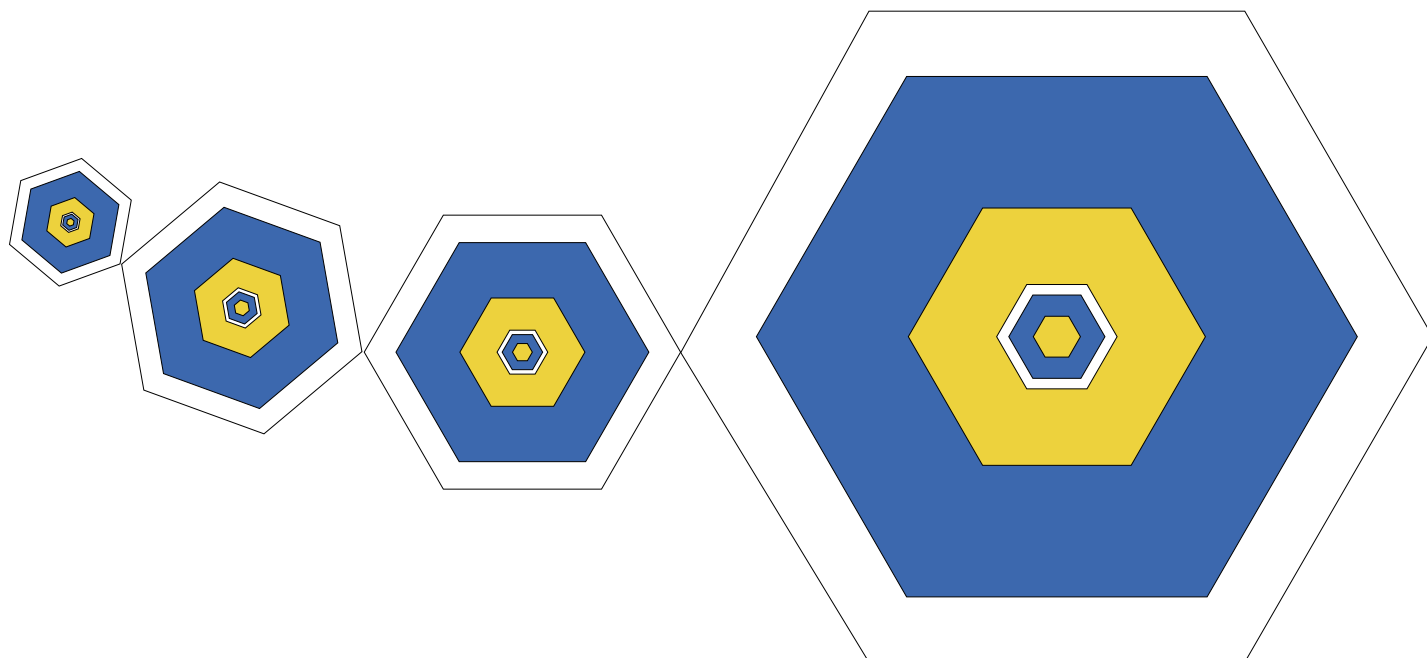
adgang til den enkelte artikel. Basen er derfor udarbejdet, så den indeholder og dermed opfylder alle tre krav.

Samarbejde med institutionen

En vellykket etablering af e-kompendier som en service fra biblioteket til undervisningsmiljøet baserer sig i høj grad på et samarbejde mellem biblioteket og flere aktører på institutionen.

Flere dele af organisationen bliver naturligt berørt af denne service. Det drejer sig om sekretærer, undervisere, trykkeri og boghandel. Sekretærene kommunikerer vi med i de tilfælde og på de institutter, hvor det er naturligt, at sekretæren tager sig af kommunikationen med biblioteket. Trykkeriet bliver i høj grad berørt, da deres omfang af arbejdsopgaver på sigt vil blive reduceret. For at imødegå denne udvikling er Handelshøjskolens trykkeri blevet draget ind i den del af processen, som består i den konkrete indscanning af trykte artikler.

Det kræver omhyggelige overvejelser at håndtere disse ændringer i arbejdsgange og samarbejds mønstre for at sikre enighed om udviklingshastighed og konsekvenser for de berørte dele af organisationen. Det er derfor vigtigt, at beslutningstagere som f.eks. dekan for undervisning, universitetsdirektøren og chef for teknisk forvaltning løbende er orienteret og har indsigt i problemstillinger ved initiativet og projektets drift.

Erfaringsudveksling til andre DEFF-biblioteker

Fra DEFF har vi modtaget støtte til at sprede vores opnåede erfaringer på kompendieområdet til andre interesserede DEFF-biblioteker, og denne spredning har fundet sted ved en række workshops i løbet af foråret. Målet med de afviklede workshops var at give de deltagende biblioteker en grundig indsigt i HBÅs model for at tilbyde e-kompendier som service til studerende og undervisere. Workshopformen var samtidig med til at afdække egne problemstillinger og øge afklaring i forhold til løsningsmuligheder. En vigtig del af workshoppen var også at geare bibliotekerne til at kunne håndtere ophavsretten på en ressourcemæssigt forsvarlig måde, og her videregav vi vores erfaringer med Copy-Dan som licensaftalepartner på scanningsområdet.

Et af de aspekter, som vi diskuterede på workshoppen var, at vi ved at tilbyde e-kompendier ikke blot foretager en digitalisering af et trykt kompendium. Vi bidrager også til en forbedring af de studerendes studieproces, jævnfør resultater fra ovenstående brugerundersøgelse af de studerendes udnyttelse af e-kompendiet.

Fremtidig udvikling

HBÅ har igennem det sidste år brugt mange ressourcer på markedsføring, organisering og drift af e-kompendier, dels internt på biblioteket og dels i forhold til andre dele af institutionen. Der foreligger nu et nødvendigt udviklingsarbejde på it-siden, bl.a. med hensyn til optimering af adgangsstyring og integration med Campusnet.

Her er strategien, at vi bidrager og deltager i to projekter, hvor vi indgår i et samarbejde med andre institutioner om udvikling af bibliotekets rolle som materialeforsyner med afsæt i institutionens learning/content management system.

Dela: Digital Educational Library Access

Projektet hører under DEFFs programområde E-læring og er et samarbejde mellem en række universiteter med DTV som projektansvarlig. Mål for projektet: "Det primære mål er at skabe en direkte sammenhæng mellem udvalgte LMS/CMS'er og digitale biblioteksservices, bestående af såvel eksisterende databaser, som en database for læringsobjekter med eksempler fra et konkret kursus. Endvidere vil der blive udviklet løsninger, der sikrer, at digitale materialer (E-bøger, artikler, læringsobjekter, film m.m.), som i dag ligger på de enkelte forskningsbiblioteker, kan deles på tværs af institutioner."

Citat fra Projektansøgningen 2005: Dela: Digital Educational Library Access

Dela:
www.deflink.dk/arkiv/dokumenter2.asp?id=1597

<http://cvt.dk/pdm-pensumdata/dan/index.html>

PDM-Pensumdata – et projekt under Rektorkollegiets Projekt Digital Forvaltning

Rektorkollegiets Projekt Digital Forvaltning har planlagt etablering af et system for dokumentmapper til studerende ved danske universiteter – Program Dokumentmappe (PDM).

Som et delprojekt af PDM skal der udvikles et system til pensumdata, som dels omfatter et værktøj til generering af pensumlistor/-kompendier, dels en service, der stiller pensumdata til rådighed for PDM.

Formål med projektet er:

- at udvikle et værktøj til generering af pensumlistor, som kan bruges af alle danske universiteter,
- at forbedre adgangen til (online) pensumlitteratur,
- at promovere og arbejde mod brug af tilgængelige standarder,
- at tilgængeliggøre resultaterne generelt for den offentlige sektor
- at tilgængeliggøre de udviklede værktøjer som Open Source

Partnere i projektet er DTV, HBK og HBÅ – igen med DTV som projektansvarlig.

I samarbejde med de øvrige deltagende institutioner er det intentionen på baggrund af bl.a. vores erfaringer at skabe udviklingsresultater, som vi forventer på sigt helt eller delvist kan implementeres og anvendes i vores nuværende model for distribution af digital pensumlitteratur.

Hvordan håndteres e-tidsskrifter?

Af Connie Kjærgaard (SDUB)

Heidi Bjerremand Mikkelsen (H.Lundbeck A/S)

Birgit Pedersen (AU)

Helle Lauridsen (SB)

Temadagen ”Kom godt i gang med e-tidsskrifter” forsøgte med de 5 meget forskellige oplæg at give et bud på nogle af de spørgsmål, man står overfor, når man skal til at indføre e-tidsskrifter på bibliotekerne.

Temadagen 26/4 2005 havde til formål at give eksempler på, hvordan man på bibliotekerne kan komme i gang med at få etableret adgang til e-tidsskrifter. De 50 deltagere fik dette belyst gennem oplæg fra Karin Lodberg fra Sygeplejeskolen i Århus og Susanne Dalsgaard Kragh fra Teologisk Instituts Bibliotek i Århus. De fortalte begge om deres arbejde med at få etableret licenser og adgang til e-tidsskrifter fra deres biblioteker. Kasper Løvschall AUB forsøgte at bibringe deltagerne den tekniske forståelse af, hvordan URLer og DOIer virker, når vi ønsker adgang til et elektronisk dokument. Anette Schneider fra Biblioteksstyrelsens DEFF-sekretariat beskrev strukturen i DEFF-samarbejdet omkring indgåelse af licensaftaler. Dg dagen blev rundet af med et oplæg af Tony Mcseán fra Elsevier.

Nedenfor gengives udvalgte indlæg fra temadagen sammenfattet af Connie Kjærgaard (SDUB), Heidi Bjerremand Mikkelsen, (H.Lundbeck A/S), Birgit Pedersen (AU) og Helle Lauridsen (SB).

Hvordan samarbejde om adgang til e-tidsskrifter

Karin Lodbjerg, Sygeplejeskolen i Aarhus berettede om samarbejdet mellem sygeplejeskolerne og amtssygehusene i Aarhus Amt, som har resulteret i en konsortiedannelse. Grundlaget for samarbejdet var et politisk krav om en bedre informationsforsyning til centralsygehusene og sygeplejeskolerne. Mange positive erfaringer er gjort – om konsortiedannelsen og beslutningsfasen, om udfærdigelse af samarbejdsaftaler og økonomiske fordelingsnøgler internt i konsortiet samt om implementering og markedsføring af konsortiet.

Konsortiedannelsen har betydet opsigelse af største parten af printabonnementerne, men til gengæld kan alle konsortiedeltagerne tilbyde deres brugere væsentlig flere titler via elektronisk adgang, end tidligere og dermed en positiv effekt på tilgængeligheden af forskningslitteraturen. Økonomisk har det ligeledes været en meget fordelagtig model for alle deltagere.

Man har valgt at gøre titlerne tilgængelige via DEFFnet og man har i den forbindelse prioriteret undervisning og markedsføring af titlerne over for undervisere og studerende højt. Konsortiedannelsen har endvidere haft indflydelse på de arbejdsgange, der har været i forbindelse med den eksisterende tidsskriftsadministration. En stor reduktion i papir cirkulationen, er erstattet af TOC-udsendelser, færre fjernlånsbestillinger etc.

Håndtering af e-tidsskrifter i hverdagen på et institutbibliotek

Susanne Kragh, Det Teologiske Fakultetsbibliotek, Aarhus Universitet berettede om den store fest, man holdt på forskellige biblioteker, da man fik adgang til de mange elektroniske tidsskrifter i de forskellige pakker, man efterhånden fik købt licenser til. Men snart meldte tømmermændene sig. For hvordan skulle vi formidle adgang og indhold til brugerne?

Efter nogle år med storindkøb begyndte man rundt omkring i væsenet at interessere sig for, hvorledes man kunne lave fælles indgang og alertservice til de mange elektroniske tidsskrifter. På DTV udviklede man systemet DADS, hvor princippet var at man med en minimal menneskelig indsats skulle kunne lægge tidsskriftspakkerne ind og brugerne blive i stand til at søge i tidsskrifternes fulde

tekst og oprette personlige profiler. Dette system blev benyttet af en række andre danske forskningsbiblioteker. Andre valgte løsninger som Ingenta og Swets, Serials Solutions eller man lavede lokale løsninger. Men fælles for alle produkterne var, at de havde forskellige begrænsninger, såsom at de ikke optog alle de pakker, biblioteket havde købt adgang til.

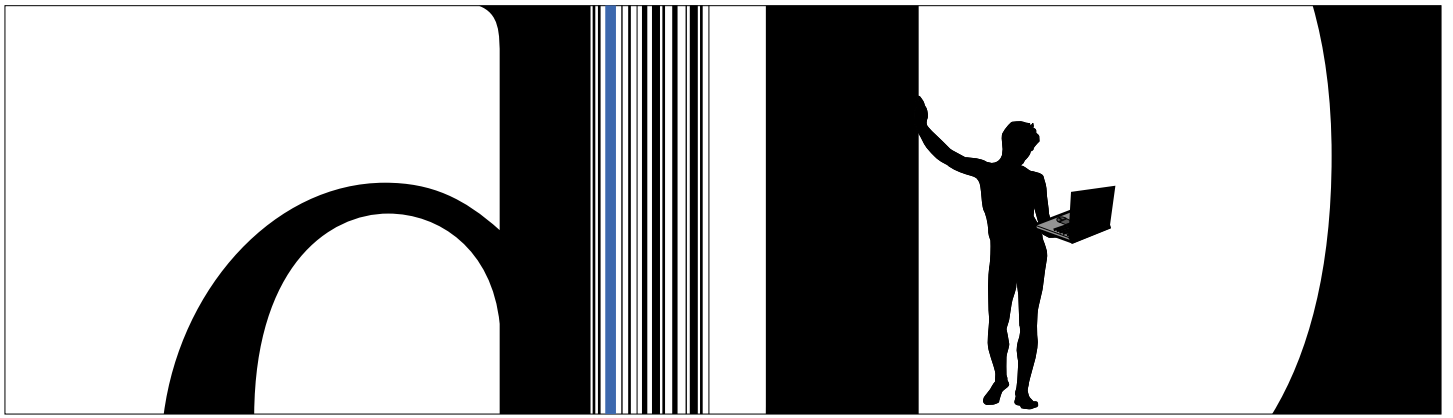
Susanne Kragh var i perioden 1997 – 2003 Handelshøjskolens repræsentant i Licensgruppen og fik via denne funktion indsigt i alle de praktiske og politiske problemer omkring elektroniske tidsskrifter.

I 2003 blev Susanne Kragh ansat som biblioteksleder på Det Teologiske Fakultets Bibliotek, Aarhus Universitet. Her blev udfordringen at vænne brugerne til at benytte de elektroniske medier. I de seneste 2 år har biblioteket opsagt alle abonnementer på papirtidsskrifter, som findes i en sikker elektronisk udgave. Men hvordan sælger man elektroniske tidsskrifter til ”bogmennesker”?

Fra sin tid på Handelshøjskolen havde SDK lavet en aftale med TDNet, som kunne opfylde forskellige krav såsom alertservices, alfabetisk liste over egne og nationale licenser på campus og samtidig få overblik over både den elektroniske og den trykte bestand.

Da DEF i 2003 tilbød en national løsning, hvor selv små biblioteker for begrænsede midler kunne få adgang til TDNet, var det derfor let at træffe beslutningen om at benytte TDNet som en lokal løsning for Det Teologiske Fakultets brugere.

Formidlingen til brugerne på Fakultetet har bestået af forskellige tiltag som:

1. Præsentation af TDNet for alle fakultetets VIP ansatte på et lærerseminar, hvor SDK blev inviteret som oplægsholder.
2. Udarbejdelse af en lille manual, som blev sendt til alle undervisere og forskere på fakultetet
3. Personlig hjælp til oprettelse af personlige profiler
4. Personlig henvendelse til alle Ph.d. studerende med tilbud om hjælp
5. Undervisning af studerende på BA-niveau.

Juni 2004 besluttede Statsbiblioteket og Aarhus Universitet sammen at teste TDNet med henblik på om produktet kan fungere som en campusløsning. Testrapporten afleveres juni 2005. Hvis testen får et positivt resultat vil Det Teologiske Fakultets Bibliotek vælge at droppe den lokale løsning, og være en del af den fælles løsning, ellers beholder man den lokale adgang til TDNet på Teologi, da der ikke er et alternativ til rådighed for Statsbibliotekets brugere.

Licensarbejdet i DEFF

Anettes Schneiders indlæg omhandlede emnet Licenser i DEFF-regi, og hvordan man kommer i gang.

DEFF licensarbejdet er organiseret med en licensgruppe med repræsentanter fra de 11 store forskningsbiblioteker, centralbibliotekerne og nu også de små forskningsbiblioteker, herunder 1 repræsentant fra UvM området. Licensorganisationen vil være den policy skabende organisation anno 2005. Et organiseret fagligt netværk for at involvere flere i arbejdet og få et bedre kendskab til, hvad slutbrugerne indenfor de forskellige fagområder ønsker, forskellige licenstyper og prismodeller, bl.a. elektronisk i forbindelse med print og flat fee på baggrund af antal studerende osv.

Konklusion på det Teologiske Fakultetsbibliotek, Aarhus universitet er derfor:

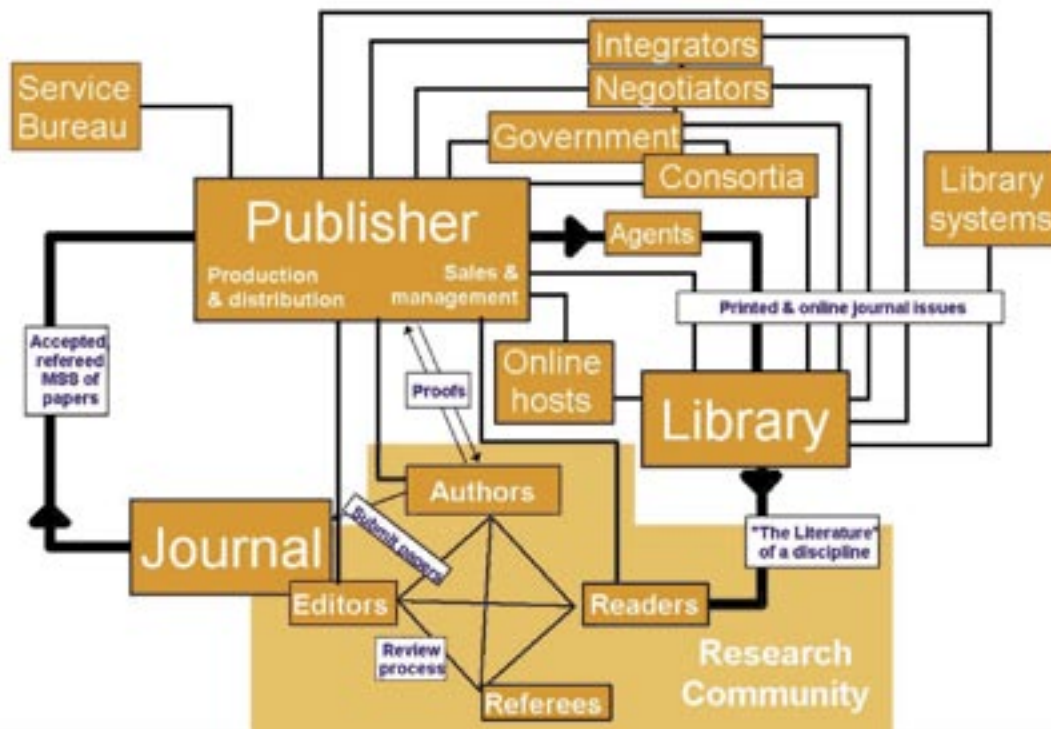
Brugerne har vænnet sig til at systemet er der, og er glade for overvågningsprofilerne. Med opsigelse af papirabonnementerne har der været et akut behov for en erstatning for det at ”blade” i tidsskrifterne, og det har været den største motiverende faktor.

Hvordan kommer man så i gang?

Man undersøger, hvad man ønsker at få adgang til, hvad har man af papirabonnementer og ikke mindst spørger til, hvad andre tilsvarende organisationer har gjort. Herefter sender man et forslag til DEFF om adgang til en pakke.

Ved nye aftaler foretager DEFF en interesseundersøgelse, prisundersøgelse m.m. På baggrund heraf går DEFF i forhandling med udbyderen. Forhandlingen omfatter en lang række rettigheder som: Walk-in use tilladelse, fjernlån, garanti for rettigheder, ret til opsigelser, remote access og mange flere. Er forhandlingerne tilfredsstillende skal de interesserede parter give endelig tilsagn til DEFF.

Adgangen til de elektroniske tidsskrifter organiseres på forskellig vis på de danske forskningsbiblioteker. Typisk via DEFNet, hjemmeside, bibliotekskatalog, link fra OPAC eller direkte via forlaget.

Konklusionen er, at brugerne får adgang til mange flere titler og også udnytter disse muligheder, at omstilling tager tid, at de elektroniske tidsskrifter skal markedsføres med supplerende undervisning, og at det er vigtigt med samarbejde bibliotekerne imellem.

Styring, økonomi og elektronisk udgivelse af akademiske tidsskrifter.

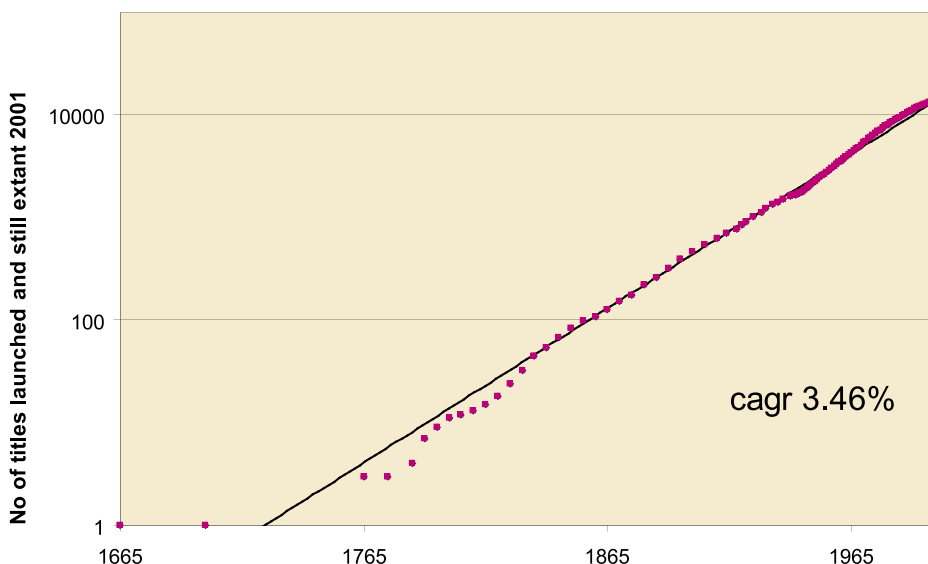
De første tidsskrifter udkom i 1665 og lagde stilen for alle senere videnskabelige tidsskrifter: peer review artikler skrevet af forskere for forskere. Siden da er antallet af titler steget støt med 3,46% per år. En konstant stigning, hvilket argumenterer imod diskussionen om informationsekspllosionen:

Kun ca. 1 ud 20 forslag til et nyt tidsskrift bliver til noget. Emnet det behandler SKAL være unikt og henvende sig til et unikt publikum og derudover må forslagsstilleren til en ny titel også gerne være en kendt person indenfor fagområdet. Når et tidsskrift lanceres, skaffes først en editor, som skal være i stand til at samle indhold fra alle områder indenfor emnet og sammensætte et dynamisk Editorial Board.

Det er editoren der er tidsskriftets ansigt udadtil. Han/hun beslutter, hvad der skal udgives. Det tager i gennemsnit 7 år fra et nyt tidsskrift

kommer på gaden, til det begynder at tjene sig selv ind. Når Editoren er udpeget går hele den komplicerede udgivelsesproces i gang, en proces der ikke er blevet mindre kompliceret ved fremkomsten af elektroniske tidsskrifter. Iflg. flere større undersøgelser koster det mellem \$3500 og \$4000 pr. artikel at udgive et akademisk tidsskrift.

Powerpoint af alle oplæg vil blive tilgængelige på DFs hjemmeside under Forum for Tidsskrifter.

JUNI	23. – 25.	Palermo, Sicilien	EAHIL Workshop. Implementation of quality systems and certification of biomedical libraries. www.pa.izs.it/eahil
JULI	05. – 08.	Groningen Holland	“Strategic choices: current thinking”. LIBER 34th Annual General Conference. www.kb.dk/liber
AUGUST	11. – 12.	Järvenpää Finland	Bibliotheca Universalis – how to organise chaos? Satellitmøde til IFLA 2005. www.fla.fi/frbr05/
	11. – 12.	Järvenpää Finland	The Physical Library and Beyond: Library as Place and the Library in Cyberspace. Satellitmøde til IFLA 2005. www.fla.fi/PHYSICALvsVIRTUAL05/ Oplysninger om andre satellitmøder findes på www.ifla.org
	13.	Oslo	Open Access: The option for the future!? IFLA Seminar. www.ub.uio.no/ifla/IFLA_open_access/index.htm
	14. – 18.	Oslo	71st IFLA General Conference and Council. www.ifla.org
SEPTEMBER	15. – 16.	Vingsted	DF's årsmøde. www.dfd.dk
	17. – 19.	Lesbos, Grækenland	Libraries Without Walls 6: Evaluating the Distributed Delivery of Library Services. www.cerlim.ac.uk/conf/lww6/
	18. – 23	Wien	9th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries. ECDL 2005. www.ecdl2995/org
	20. – 23.	Tallinn, Estland	“Making Library Collections Accessible Locally and Worldwide”. 9th IFLA Interlending and Document Supply International Conference. Yderligere oplysninger: www.nlib.ee/ilds
	26. – 27	København	Building the Info Grid. Digital Library Technologies and Services – Trends and Perspectives. http://seminar.deff.dk
NOVEMBER	10. – 11.	Korsør	2. danske konference om Informationsarkitektur (DK-IA2). Arrangeret af DF Forum for Informationsarkitektur. www.dfd.dk/arrangementer.php?forald=7&fmuid=52
NOVEMBER /DECEMBER	29. – 1.	London	Online Information 2005. www.online-information.co.uk

Afsender

DFs sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C

Returneres ved vedvarende adresseændring

Fra Baglinjen

Hjemmeside – comeback www.dfdf.dk

Det har længe været tiltrængt at gøre noget ved DFs ansigt på internettet. DFs fora har manglet ordentlige muligheder for promotion. Der har manglet en bedre oversigt over og links til tekster om foreningens organisatoriske og politiske handlinger. Der har været brug for bedre information af både historisk og aktuel betydning og mange har savnet øgede kommunikationsmuligheder med DFs forskellige tillidsvalgte repræsentanter.

Det er en kendt sag, at man ikke bare opretter eller skifter en eksisterende hjemmeside fra den ene dag til den anden. Det tager lang tid – og specielt tager det lang tid at sikre alle de funktionaliteter, som man måtte have udtænkt og som man gerne vil kunne tilbyde brugerne af hjemmesiden. Således er det også gået med DFs hjemmeside.

Med stor optimisme havde bestyrelsen glædet sig til at præsentere DFs nye hjemmeside på det årlige vinterinternatmøde i februar. Det blev som bekendt ikke tilfældet. Af mange forskellige årsager har der været arbejdet med såvel design som indhold, både før og ikke mindst siden, men først nu mener vi, at vi har et brugbart site. Der arbejdes stadig hektisk med at få de sidste detaljer på plads – vi er endnu ikke helt tilfredse. Vi har imidlertid under alle omstændigheder valgt at åbne hjemmesiden nu – også før vi er helt tilfredse med resultatet – simpelthen for at kunne imødekom-

me de behov for information og kontakt, som vi har fornemmet blandt vores mange medlemmer i den seneste tid.

Vi er meget kede af og ærgerlige over, at arbejdet med relanceringen af hjemmesiden har taget så lang tid. Der er ingen grund til at komme med lange forklaringer på, hvad der er gået galt – kendere ved, at når hjemmesider går kolde, så kan de gå rigtig kolde! I stedet vil vi bede om, at få jeres tilbagemeldinger på, hvad I synes om den nye hjemmeside og hvordan vi evt. kan forbedre den yderligere. Det kan f.eks. gøres ved at benytte hjemmesidens blanket under menupunktet "Kontakt DF".

Tanken bag hjemmesiden har bl.a. været at give adgang til arkiver over dokumenter, årsberetninger, regnskaber og høringssvar fra foreningen. Disse arkiver vil indeholde information fra 2002 og frem til i dag. Ligeledes har det været ønsket, at gøre det nemmere at administrere informationen for og fra vores mange fora. Den nye hjemmeside er udviklet som et såkaldt "content management system", hvor det skulle være nemt og ligetil at administrere dokumenter, men også nemt og ligetil at finde den ønskede information for brugerne. Det håber vi vil lykkes for os – efter lidt indkøring for både administratorer og brugere.

Endnu en nyskabelse vil være den elektroniske adgang til foreningens tidsskrift "DF Revy". Vi kan desværre ikke tilbyde denne

adgang ved åbningen af hjemmesiden, men vi håber meget, at vi i løbet af sommeren vil have muligheden klar. Der arbejdes på højtryk både på at lave ophavsretsaftaler og sikre den tekniske oplægning af de enkelte numre. Vi vil via forskbib-listen give besked, når DF Revy ligger klar i elektronisk form.

Et personligt login til DFs hjemmeside vil først have betydning, når DF Revy foreligger elektronisk, idet vi vil lade så meget information, som overhovedet muligt, ligge åbent for alle på hjemmesiden. Første gang man klikker på ikonet med hængelåsen, vil man imidlertid kunne oprette sit eget personlige password. Man opgiver sit medlemsnummer (som fremgår af postoplysningen på det trykte DF Revy) i formen 0654-M og indtaster herefter det password, man ønsker. Ved næste login angives medlemsnummer og det personligt valgte password.

Rigtig god fornøjelse med såvel hjemmeside som snart e-DF Revy.

**Lene Stampe Mortensen og
Claus Vesterager Pedersen**

Vi vil bede om, at få jeres tilbagemeldinger på, hvad I synes om DFs nye hjemmeside og hvordan vi evt. kan forbedre den yderligere.